

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám » József 527.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— ☉ Budapest, augusztus hó 24. ☉ —

Krónika.

Glosszák.

— aug. 22.

Huszonnégy éves volt és hitt; hitt magában, hitt másokban; hitt a haza misztériumaiban, a szavak boszorkánytánczában és a neuraszténia délibábjaiban, a szabadság paradicsomában és a zsarnokság poklában; elhitte, hogy az, amit a papok, ügyvédek és nagy-parasztok Balkán-koalíciója képvisel, az a szabadság és amit a kedves Skerlecz Iván képvisel, az a zsarnokság. Hitt — és a sárgalázás ingovány fölött, ami az öntudata tengerfenekén süppedt, mint valami fekete tavirózsa nyílt ki az elhatározás: megölöm. A merénylet nem sikerült és amikor razziát tartottak a gondolatai, az ösztönei, az impressziói közt, a hatások közt, amikre reagált — azzal indokolta a halálos ítéletet, hogy »meg akartam mutatni«. Meg akarta mutatni... meg akarta mutatni, hogy Horvátországgal nem lehet úgy elbánni, ahogy Budapesten határozzák. Ezt akarta megmutatni és mit mutatott meg? Azt mutatta meg, hogy Horvátországgal csak úgy lehet elbánni...

Ami most odalenn, a lábunk alatt zajlik, az a nemzeti küzdelem című közös al-szakasz alá tartozik: igen hasonlít a mi nemzeti küzdelmünkhöz, de nem ahhoz, ami a darabontvilágban — mint a nagy nemesi fölkelések utolsó, vörhenyes felhőfoslánya — suhant el fölöttünk, hanem ahhoz ami a kalapos király ország-lása alatt állotta ki a hunn virtus: a veszteglés tűz-próbáját. Az az ország-lás katasztrófát, népiskolát kórházat, országútat, kulturát, Európát hozott — de mert a feje bubján nem korona ragyogott, hanem kalap, (nem is frigiai sapka) visszadobták: címzett nem fogadja el. Mi kulturát, Európát akarunk Horvátországba szállítani — persze csak mérték szerint, meg a magunk korlátolt képessége szerint, a horvátok azonban nem fogadják el, nem váltják ki, nem kell, mert aki hozza: királyi biztos és nem bán, mert Horvátországnak mi vagyunk az átka, az Ausztria-Bécse, a kamarillája és a Miatyánkot se hiszik, ha magyarul mondják. Keserűek és elkeseredettek — és nincs aranyuk, gépük, kulturájuk, semmi-jük, aminek a civilizatórius ereje, mint valami óriáspálma, hűsitené a fantáziájukat, — a nem is egészen tiszta elkeseredésüket. A szláv kultúra, persze, persze... de a szláv kultúra nem egy a horvát kulturával, a szláv kultúra: Verescsagin, Gogol, Dosztojevszky, Tolsztoj, Gorkij, a horvát kultúra: Vojnovics Ivó; és Heine szerint

a hollandus nyelv annál nevetségesebb, mentül jobban hasonlít a némethez. A titokzatos őserőből, ami az orosz pusztaságok fölött, a Volga, a Néva vizein borong, egy atóm se rezeg a Száván; a Karst és Kapella kopársága siketebb, mint a szlavóniai szilvaerdők zugása, — az egyetlen, amiből a nagy-szláv néptehetség imperiális-musa cseng ki: a nótájuk, az szép, bánatos, megható és titkoktól meleg, mint a szerémségi tarló a novemberi ég alatt. És van még egy tehetségük, amit — egy szál tarisznyát — minden szláv törzs magával hozott a bölcsőből: a forradalmi tehetség. Ez az őstehetség egyszer mint hitujítás ütközik ki — Husz János, egyszer mint cízár-robbantás, mint tudományos anarchia, mint belgrádi királygyilkosság, mint cseh irredenta, mint zágrábi merénylet. Forradalomra tulajdonképp mindig volt ok — amióta két ember úgy áll szemben, hogy az egyik ur, a másik szolga, amióta a társadalmi kizsákmányolás folyamata befejeződött és kialakult a kapakaszakerülő theokráciája, amióta — szóval — a magántulajdon Péter-sziklájára épült a termelés, azóta mindig volt ok a forradalomra. (Ami nem azt jelenti, hogy: hasznos volt, szükséges volt, kíváncsi volt, hanem csak azt, hogy ok volt rá — ami két egészen más dolog). Forradalom azonban aránylag ritkán — a világtörténelem szökövéiben — robbant ki, épp azért, mert hiányoztak a forradalmi tehetségek. Vagy korán jöttek, vagy későn — vagy egyszerűen kisiklottak, mint ez a boldogtalan Dojsics, vagy hogyhivják, akinek az akcióvá ért forradalmi tehetsége abban csapolódott le, hogy »meg akarta mutatni«. Aki elszédült az ügyvédek frázis-gőzébe és forradalom kovásának jött oda, ahol a forradalomnak csak a — lármás, zavaros, öldöklően modoros — grimasza vetült ki. Skerlecz báró szépen rendet csinál, az urak megbékélnek, a zaj elnémul, a fölkelés legénysége az ifjú népfölkelők és szakállas obsitosok munkába állnak bor, buza, békesség árad és az urak annyira el lesznek foglalva magukkal, a jelenükkel, az emésztéssel, hogy nem is érnek rá emlékezni az egyetlen emberre, aki komolyan vette őket. (Amit különben jól fognak tenni). Az egész merénylet azzá lesz, ami, — nem népdráma, nem történelmi dráma, hanem egy idegrendszer drámája, aminek az expozíciója a szürke kéreg mögött játszódott le. Dojsics martir volt — de a maga martirja, bolond volt és ez az egyetlen, ami szimpátikus benne.

*

Rajta... vezényelt Szemere Miklós ur és egy pár pillanat múlva már szitált, permetezett a kék vér, mint

a májusi eső. Állj... vezényelt Szemere Miklós és a Tisza-Pallavicini ügy, ami hála a nagy nyilvánosság napsütésének, enyhe megyei virtuskodásból erkölcsi válsággá dagadt a lovagiasság szabályai szerint véget ért. Mi igazán nem akarunk korrektebbek lenni, mint Tisza István és örgrófbabak, mint vőm uram: Pallavicini György, mi szegény együgyű emberek vagyunk és örülünk, ha élünk — Isten ments, hogy a grófi becsület alkotmányos problémáit feszegezzük; magunk is ammon-dók vagyunk, hogy a becsület belszervezete, vezérlete és vezénylete a Kaszinó felségjoga és semmi ártalma a népnek, ha a nép, például Nincspénze Izidor, úgy gondolkodik a sikasztásról, mint a Kaszinó, például osztaléki és járadéki Van-Pénzem Agenor. De az még se megy a fejünkbe, hogy ha a vivóteremben egész békésen verekszik az ellenzéki képviselő a miniszter-elnökkel, mért nem verekedhetnek a parlamentben is, helyesebben: mért helyezik át a parlamentet a vivó-terembe, még helyesebben: mért tisztul meg minden — jog, morál, törvény, politika, lovagiasság — a Kaszinó zengő aranykohójában, ami a parlamentben egy véres zürzavar, — egész tisztán: mért komolyanveendőbb az a politika, amit csak karddal lehet elintézni?

No és még valami. Pallavicini, az örgróf, egy szót mondott csupán és Magyarország miniszterelnöke nyom-ban a kardja elé állította. A magyar napisajtó naponta faltörő kosokkal vonul a miniszterelnöki palota elé — az ujságok papirtemplomai naponta félrehúzzák a harangot, hogy Tisza így, úgy, amugy, orgazda, büntárs, bujtogató — és semmi válasz.

És, talán, a semmi-válasz a helyesebb...

Polóniusz.

Svájcz kadencia.

Végállomás. Turistanép ezernyi.
Lót-fut lihegve sok kengyelfutár,
Állomásfőnök bő szatínruhában,
Kevés a dolga, szid és szalutál.

Ez itt a város. Koros, szürke dáma,
Évei száma háromszáz meg egy,
És közrefogják rokkant gavallérok,
Ködöt pipáló, hólepett hegyek.

Keskeny hidak, csillámló, görbe utczák,
Bakfissereg a szemembe vihog,
És ismerőst is számtalant talállok:
Magsüvegelnek álmos kocsisok.

Pöfékelő, zöld gépkocsik zenélnek,
A tülkök torka víg dalt muzsikál,
És belezsong az emberek zájába.
Méla tehéndal, nyargaló vizár.

Fütyölnek itten földi búra, gondra,
Csak nap legyen szép, tűzzön a meleg,
Ezt kolompolják reggeltől napestig
A tarka-barka svájcz tehenek.

Vajthó László.

»Poesie.«

Irta: KUPCSAY FELICZIÁN.

(3)

Wanda, a jelekből ítélve, biztatónak látta a helyzetet. Ő, az asszony már megtette a kötelességeit ebben a manőverben. A többi az Ernő dolga. Végezze egyedül. Nesztelenül felsietett a toronyszobácskába...

Senki se látta.

Ott nyugalom, ott csend van.

S még van egy ember, aki az örvényen kívül áll, aki még józan, akit a táncz nem tudott elszédíteni.

Ezt is el kell szédítenie, még ha maga is végképp beleszédül.

Főleg ezt az egyet kell elszédítenie, hogy soha többet az életben ne hallja a sajnálkozásait.

A toronyszobácskához vezető minden lépcsőfok tele volt hintve a töprengés kérdéseivel:

— A karácsony meghozta mindenkinek a maga ajándékait.

— Ernő is meg fogja a magáét kapni. Most izzad érte.

— Ma mindenkinek kijár valami karácsonyfia.

— Csak én ne kapjak semmit?...

— Vesztés mindig csak én legyek?...

— Nekem senki sem fizet a kinos, hosszú európai utért?...

— Akkor hát fizetek magamnak ez egyszer én magam!

— Ha nem jön az ajándék önként az égből, majd kierőszakolom, leparancsolom!... A parancs is imádság, az is felhangzik az égbe. A parancs szárnyai gyorsjárásuak; az imádság csak czammog. Ez a különbség köztük.

— Erőszakos leszek, nagyon erőszakos! A gyöngédség, a türelem, az erény mind haszontalan jószág; félénk, bégető bárány. Gyermekek simogatja kézzel, mérszáros simogatja késsel... Erőszakos leszek, nagyon erőszakos! Nőstény tigris. Megkeresem és megeszem amire vágyom. Élet az erőszak s élet fakad a nyomán...

VII.

Amadé tekintetével követte Wandát, míg végleg eltűnt a szeme elől. Megróttá magát: — Talán nem volt okos dolog a tánczot hirtelen megszakítani; rosszul ítélt meg Wandát. Megbántottam, durva voltam hozzá. Meggyanúsítottam... Ő jó, ő derék, ő erényes...

Kisietett a ruhatárba, az ajándékbabáért.

Olyan szép ez a baba, olyan gyönyörű...

Ezzel kiengesztelhetem!

A verandán áthaladva, kételyek szállták meg: Felmenjen-e mégis a toronyszobácskába, vagy ne menjen? Hátha Wanda mégis valami gonoszat forral ellene?! A karácsonyfa néhány gyertyácskája még pislogott; azoktól kérdezte: Menjek, ne menjek? Az utolsó gyertyácska azt mondotta: — Menj! Eredj! — s aztán füstbe fojtódva csendesen kialudt. Amadé valami jól-eső benső felvidulást érzett: — Megyek! Megyek! Ezt akarják az angyalok... s boldogan magához szorította az ajándékbabát. Tudta merre vezet az út a toronyszobácskába. Keskeny csigalépcsőn kellett felfelé mennie. Lépéseinek zaját mindenütt vastag szőnyeg fogta fel.

Bekopogtatott.

Wanda már várta. Ő hallotta megérezte Amadé lépteit. Megérezte, mint denevér a hajnalpirkadást, mint hőmérő az időváltozást... Szemben a kandalló-

val egy zsölyében ült. A kandalló tűzének bibora vibrált az arcán. Meleg, otthonias hangulat zsongott a szobáscsában. Amadé mindjárt ki is jelentette:

— Látja Wanda, itt kellett volna rendezni a karácsonyestét! Milyen jó lett volna itt, összehúzódva bizalmas szeretetben. Így csinálják a szegények s higgye el, olyan jó néha szegénynek is lenni.

— Valóban, mintha a szegényeknek a szíve melegebb volna — felelte Wanda. — Képzeli hát, mintha mi is koldusok volnánk. Hiszen itt minden olyan régies, egyszerű... Igazi padlásszobácska.

Amadé egész lénye olvadozni kezdett; kedve, életenergiája meghatványozódott, olyan jótékonyan hatott rá az első lélekzetével a toronyszobáscsában. Annyi sivárság, nyomasztó valóság után végre egy kicsi kis poézis! A szobácska világoskék falai úgy illettek ehhez a hangulathoz. Mintha édesvizű, kékszinű tó volna a szoba; uszni szeretett volna benne és ficzánkolni, mint halacska, mely vergődő szárazföldi kirándulásából őselemébe visszazökhetett. Karjait önkéntelenül szétártta s uszótempókat utánozva lépett a kandallóhoz és boldogan nevetett, nevetett.

— Nos, halljuk hát a mese folytatását — mondta.

— Hallgatom, hallgatom, mint engedelmes, jó gyermek s lekuporodott a szőnyegre, közel Wanda mellé...

— S a jutalom, amit ígért, az ajándékba? Hol van?...

— Majd csak azután, ha tetszett a mese; ha jól végződött. Tudja Wanda: a gyermekek mind önzők; én is az vagyok... Mondja már, kezdje el; úgy várom, várom...

Alulról, a szalónból felszűrődött a zene ringató melódiája. Még táncoltak odalenn. A gordonka mélyebb hangjaitól megreszkettek néha a vékony ablaktáblák. A holdvilág ezüstös fénye s a kandalló tűzének vörös lángjai mintha egymásnak földi és égi titkokról sugdosnának... A toronyszobácska órája nagyban készüldött, hogy nemsokára jó hangosan verje ki az éjfél. Ugy tetszett: a toronyszobácska valami titokzatos hajóvá változott s lassan, észrevétlenül siklik tova bársónyos vizeken.

Wanda felsóhajtott: — Szegény hercegné, mindenki úgy sajnálta! Voltak anyák, kik gyermeküket felajánlották neki, hadd legyen az övé. De a hercegnének nem kellett másnak a gyermeke. Neki a maga véréből, a maga husából való gyermek kellett, mert úgy érezte, hogy igazán, forrón csak azt tudná szeretni.

Egyszer, titokban, hogy a herceg se tudja, elzarándokolt a szentclemensi csodatévő Máriához; azt hallotta, hogy ez a Mária hatalmasabb és befolyásosabb minden más Máriánál, hogy megérti a gyermektelen asszonyok kinszenvedéseit és megsegíti őket. Megsegíti, hogy pusztán a Szent Lélek erejénél fogva megtermékenyülhessenek, miként az vele is történt a bibliai időkben. Nehány ilyen újabb boldog Máriát meg is mutattak a hercegnének, akik meg is esküdtek a velők végbement csoda igazára s ezek unszolták arra, hogy Szent-Clemensbe menjen...

De a szegény hercegnének ez az út is csak csalódást hozott, majdnem végleges kétségbeesést. A csodatévő istenanya őszintén megmondta neki, hogy házasságából gyermeket ne reméljen, mert gyermek csak benső, forró szeretetből születik; közte és a herceg között azonban hiányzik ez a szeretet; csak félszeretet hozta őket össze, egyéni és családi érdek. Félszereteten pedig megfagy a gyermek zsenge akaratlénye, mint május elején a barackkvirág szirma. Gyümölcsé nem erősödhetik.

A hercegné szomorúan, búsan távozott szüz Máriától. Mária valóban igazat mondott: nem benső szeretet kötötte őt és a herceget össze. Mikor a hercegnét férjhez adták, még olyan fiatal volt és tudatlan. Még gyermek volt valójában. Férjénél jobban szerette a kis kutyáját s a játszótársait. Azt hitte: a házassághoz éppen elég a szeretet, melyet kis ebecskeje iránt érzett; azt hitte ennél a szeretetnél nagyobb szeretet a világon nincs is. Csak később látta be, hogy a házassághoz egészen más szeretet szükségeltetik. De éppen erre a szeretetre nem akadt sehol... A herceget lefoglalták az udvar ügyei; már beletörődött, hogy utódja nem lesz; csak a hercegnével nem tudta felejtetni ezt a roppant nagy bánatot.

Történt, hogy egyszer a hercegné sétálni ment a kastélyuk nagy parkjába, melyet köröskörül sötét fenyőerdő övezett. Vele volt a komornája is és még két nőcseléd, kik illő távolból követték őt.

Buját feledni, enyhíteni ment a virágok közé. Csak járt-kelt szótlanul a kanyargós utakon. Nézte a virágágyásokat, a megnyesett bokrokat s tekintete belerévedt a fenyőerdő sötétjébe is. Olyan volt ez a fenyőerdő, mint a fekete gond; mintha mindig közelebb jönne, mintha megfojtással fenyegetné az életnek örvendő sok ezer virágot...

A hercegné egy jó óráig ugyszólván pihenés nélkül bolyongott a parkban. És még sem volt fáradt. Olyan erősnek, olyan sokat bírónak érezte magát. Délnek fordult s arrafelé indult, ahol a park lapálya sziklás dombot érint. A kimüvelt parkból, a műveletlen természetbe vágyott, ahol sem olló, sem kasza nem szabályozza a fáknak, a fünek az akaratát. A szikla tövéből friss forrásvíz eredt s csobogva úgy szaladt tova, a dombhajlason lefelé, mintha valaki megszalasztotta volna. És véges-végig, amerre a szem csak elláthatott, mindenütt nefeletts bókolt a csobogó hullámoknak... Oh a nefeletts! Mi minden szépre emlékeztette a hercegnét ez a bájos kék virág! Ő ültette ide ezeket a nefelettsket, a magot ő vetette el, még akkor, amikor a herceg őt, messzi hazájából a kastélyba hozta. Abból a néhány szál nefelettsből érlelte meg a magokat, melyeket otthonról magával hozott. Esküvője napján kapta ezeket a nefelettsket. Egy ismeretlen jó barátja küldte volt. És az elvetett magok kikeltek az idegenben is; megsokasodtak s elárasztották széles kék szalagként a vízecke partjait. Szívét, lelkét hazájához már csak ezek a nefelettsk fűzték.

A forrásmente volt a hercegné legkedvesebb helye. Halovány emlékek, félbemaradt ábrándok, megszakadt szép érzések itt újra életre gyultak és folytatódhattak. Szent hely volt ez a liget; itt rejtőztek azok a tündérek is, akik az emberek javára vannak. Amerre a szem látott nefeletts kéklött; virágos költészet borította be az alattomos távoli mocsarakat is.

A forráshoz közeledvén, intett a cselédeknek, hogy forduljanak vissza és menjenek haza. A komornának is ugyanezt parancsolta. Egyszer egészen magára akart lenni; úgy vágyódott a magányosságra! Aztán, pajkos gyerek módjára, ujjongva felsikoltott, szétvetette a karjait; magához ölelte az illatos levegőt, a kék eget, táncolt, dalolt s csokorba tépve a kék nefelettsket, forró csókjai közt hervasztotta el... A cselédek a nagy erdőből lesték és figyelték és sajnálkozva sopánkodtak:

— Megőrült, megőrült, szegény!...

Majdnem egy óráig tartott ez a boldog ujjongás, ez a magányos boldog elszórakozás. A boldogság lázrózsái égtek már az arcán. Aztán a forráshoz szaladt, föléje hajolt és tiszta vizéből sokáig szürcsölve ivott... Ekkor a lázrózsák elfehéredtek az arcán s a hercegné

hanyatesett a füben. Mintha pille szállna a virágra, olyan simán, olyan nesztelenül, olyan légiesen terült el a földön. Mintha angyalok fektették volna le... Mintha meghalt volna.

De nem halt meg; csak elaludt. És ekkor egy különös álma volt...

Ugy tetszett Amadénak mintha Wanda a mesét eddig egyetlen lélekzetvétel nélkül mondotta volna el. Mint a muzsika úgy zengett a hangja. Szirének csacso-gása hangzik így zefir szárnyain. Néha erősebben, néha meghalkítva szolt; egész lelkével átérezte a hercegné sorsát, bánatát, örömét. Vele élt, vele szenvedett... Egészen közel huzódott Wandához; úgy érezte a poézis minden válaszfalat lerombolt közöttük. Immár megengedheti magának azt is, hogy a fejét a Wanda ölébe hajtsa... És Wanda nem lökte el. És érezte, hogy Wanda újra lélekzetet vett, mély, szomjas lélekzetet, amilyenre szükségünk van nagy elhatározások küszöbén. Mintha az éter minden erejére szüksége volna, hogy be is fejezhesse a mesét. Mintha a mese vége a saját sorsára is kockázatos volna... És folytatta, elszántan, nekibátorodva:

— Nem halt meg, csak elaludt... És ekkor egy különös álma volt: Álmában három feketeruhás asszony lépett a hercegnéhez és így szoltak hozzá: »Mi látjuk, hogy úgy vonaglasz, mint angolna a kés alatt; mi tudjuk, hogy miért vagy olyan szomorú. Azért, mert nincsen gyermeked. Azért jöttünk hát, hogy tanácsot adjunk neked. Ha felébresz, ezt a tanácsot kövesd. Férjed nemsokára a szülőföldre utazik, te is menj vele. Van ott egy tó, melynek kékezzsínü a vize és olyan édes, mint a csók. Keresd meg ezt a tavat. Ebben a tóban van egy pisztráng, melynek nefelejtsekékek a szemei. Mikor senki sem látja és senki sem hallja, csillagos egü, holdvilágos karácsonyeste, éjfélidőben ülj le a tó szélére, ahol a pisztráng uszkál és beszélj hozzá és hivid, hogy közelebb uszszék. A halacska eleinte félni fog, de aztán megbarátkozik. Oly közel jön majd hozzád, hogy feje a part kavicsaiba ütközik... Ekkor aztán merits hamar kezdeddel a vízből s merítsd ki a halat is és idd meg a vizet. Amint iszol, a pisztráng majd a szájadba uszik.

Aztán utazzál ismét haza s meglásd: lesz gyermeked...«

Wanda jobb keze, mint vízeterő kagyló, az Amadé puha hajába simult... A toronyszobácska órája éjfél kongan... A templomok harangja éjfél misére kondult... Csillagosegü, holdvilágos karácsony-éjszaka volt. És megszületett a várva-várt gyermek. Oh csodás, nagy misztérium!...

VIII.

Wanda és Amadé éjfél egy óra felé hagyták el a toronyszobácskát. A társaság éppen oszladozni kezdett. Gazdag, nagysikerű karácsonyest volt. Mindenki kapott értékes karácsonyi ajándékot is. Mindenki meg volt elégedve s a távozók kezükben szorongatták a karácsonyfiát. Ugy viselkedtek, mint kapzsi nagy gyermekek.

Mikor a külügyminiszter távozott, Wandának kezét csókolt s azt mondta neki jelentősegteljesen: — A viszontlátásra Bécsben!

Ernö tehát elintézte vele a dolgát és jól intézte el. Meg volt győződve arról, hogy kerek e földön ma ő kapta a legbecsebb karácsonyi ajándékot. Majdnem földig hajolt a külügyminiszter előtt. Ha mások nem látták volna, a kezét is megcsókolta volna. Hajadonfőt kikísérte őt egészen a kapuig.

— Wanda! Wanda! — kiáltotta sugárzó arczzal. mikor visszatért, — ezt a sikert neked is köszönhetem... Fenséges, ígézetes, nagyszerű voltál! A külügyminiszter el volt ragadtatva, egészen el volt ragadtatva. Jól megdolgoztad őt...

Ernö fáradtan, kimerülten egy fotelbe dobta magát. Nagy harcot kellett vívnia, sok gátat kellett átugornia. A sok hízélgés, a raffinált kunyorálás, az alázatoskodó pózolás nagyon megtörték az erejét. Boldogan felsóhajtott: — Csakhogy már nincsenek itt, be jó, hogy már eltakarodtak! Utálom őket... Hé, szolgálak, nyissatok ablakot, szellőztessetek! — és Amadéhoz fordulva, mintegy mentegetőzve mondta: — Amadé, ne haragudj, hogy így beszélek. Ne ítélj el engem. Végre is mindenki ott harcol, ahová a sorsa dobta s azokkal a vadakkal harcol, amelyekkel összekeverül. És olyan fegyverekkel harcol, melyek leginkább biztosítják a sikert. A fő, hogy ne hiába harcoljon az ember... Nos én úgy hiszem: győztem!... Ami csuf volt a harcban, elfelejttem. Embereimet megettettem, megittattam, többet nem törődöm velök. Oh csak kerüljünk fel Bécsbe! Aki a jövőt akarja, annak nem szabad törődni a múlttal. Igyunk Amadé! Igyunk az osztályfőnökségre!

Kocczintottak.

Wanda ekkor kivette a skatulyából a porcellánbabát s Ernőnek megmutatta.

— Nézd csak! Ez az én ajándékom, — dicsekedett vele. — Amadé hozta. A kis lánykánknak szánta; azt hitte, nekünk van gyermekünk. Ugy nevettem rajta!... Ugy-e elfogadhatom? Meglásd, hogy meörzöm és etetem, itatom, csókolom, altatom és dalolok neki. Még megelevenedik! Babonás vagyok, hiszek a csodákban. Amadé, ugy-e, nem lehetetlen?!...

Ernö megölelte, megcsókolta Wandát. Hat év óta ez volt az első karácsonyest, hogy Wanda nem bánatában, hanem örömeiben könyezett.

Amadé volt az utolsó, ki elhagyta a házat. Wanda és Ernő kikísérték a kert kapujáig; felajánlották neki az automobiljukat, de Amadé nem fogadta el. Gyönyörködni akart a csillagos égből, még bolyongani akart egy kicsit, míg hazatér. Még ajkain égett a Wanda forró csókja; a lelke költészettel volt tele. Dalok, mesék és mindenféle rimek zsongtak benne. Érzékei valahogy képtelenek voltak a dolgok anyagiságában hinni. Mintha a házak és paloták nem kőből és téglából épültek volna, hanem a fantázia lenge, könnyű fátyolából. Azt képzelte nem a saját lábán jár, hanem, hogy szárnya van s utczáról-utczára azok repítik tova. Akaratukra bízta hát magát. Boldog volt és tudta, hogy a boldognak minden a kedvébe jár.

— Költészet! Költészet! Költészet! — minden ezt susogta, minden ezt danolta. Ezt a dalt fujta a gázlámpák lobogása, ezt zörögtek a bérkocsikerekek, ezt kiabálta az autók túlkölése.

Tél volt; vastag hóréteg borított be mindent. És Amadé mégis úgy érezte, mintha nyár volna és meleg. A fehér hólepelt puha szőnyegnek vélte, melyet kék nefelejtsekből szőttek az angyalok.

Végre hazaérkezett; becsöngetett a nagy kapun. A házmeisterre nem kellett ezúttal sokáig várakoznia.

A kapu kitárult; nyikorogva köszöntötte Amadét... Máskor oly nehéz volt a negyedik emeletre feljutnia; a költészet hangulatszárnyain most ez játék volt neki.

Szobájának mindkét ablaka sötéten meredt reá; az udvari lakások ablakai mind sötétek, szomorúak voltak. Csak egy ablakból áradt világosság a korridorra, a Madame Boulanger szobájából...

Amadé csaknem teljesen megfeledkezett róla.

Mintha már nem is tudná, hogy ki az a Madame. Szinte kereste kettőjük léte összefüggésének a magyarázatát: — Hogy is kerülök hozzá? Valóban nála lakom én? Ő az én szobaasszonyom? ... Vele akartam eltölteni a mai estét? ... Neki készítettem a karácsonyfát? ... Talán nem is örült neki oly nagyon. Talán haragudott is reám, hogy nem maradtam itthon ... A vénasszonyok mind olyan furcsák s még furcsábbak a vénkisasszonyok ... A karácsonyfát el sem fogadta talán.

E pillanatban valahogy minden kicsinyességet és minden önző szándékot feltételezett Madame Boulanger-ről. Ő sem jobb a többiekénél! Jelentéktelen, köznapi alakká törpült előtte; próza volt az elmúlt órák költészete mellett; a Wanda fenséges lénye mellett nyomorult emberi féreg. Ránczos homlokára már igazán nem írhatja rá: — Költészet ... Költészet ... Költészet ...

Szinte csodálkozott, hogy megszáradt mumia hüvelyében valaha érényeket és magasztosabb indulatokat is láthatott.

Mikor azonban a megvilágított ablakon bepillantott, egyszerre meghazudtolódtak ezek a gondolatai s úgy érezte magát, mint egy rágalmazó, akit leleplez az igazság szava. Megszégyenülten, megsemmisülve állt meg ... Bennt a szobácskában, az ablak előtt állt a diszes karácsonyfa, fényes lamettáktól borítottan. Egyetlen gyertyácska pislogott még rajta; halovány fénye reszkette be a kis szobát ... Madame Boulanger a fa alatt, egy fotelben ült ... Virrasztott, várt ...

Amadé lelkét a feleszmélésnek fájdalmas borzongása rázta meg. A Madame feje körül glóriafényt látott. Valami csodásan szép volt ebben a magányos virrasztásban. Szébb volt mindannál, ami vele a Benasky-villában történt. A ködpárás ablaküvegre háromszor írta rá: — Költészet ... Költészet ... Költészet ... És aztán előszóval is, halkán besusogta ugyanazt az ablakon át. Mintha lehelle az üvegen áthatolt volna: a kis gyertyácska lángja ide-oda libbent s aztán hirtelen kialudt ...

Óvatosan, nesztelenül nyitott magának ajtót Amadé; óvatosan, nesztelenül lépte át a szoba küszöbét. A kandallóban még vöröslött a szénparázs. Ah, olyan jó meleg volt otthon! A butorok, a falak, a képek mind titkos szemrehányással illették, hogy nem töltötte velök az estét ... Haragudtak rá és mégis örültek, hogy végre hazatért. A legjobban mindig az íróasztalát szerette s most mintha a legjobban ez neheztelne ...

Kezei egy aranyos vágású diszkötéses könyvet érintettek; ott feküdt az írómappa közepén. Aranyozott, virágdiszes gótbetűk hirdették a címlapon:

»POESIE«

A Madame könyve volt; legdrágább, legföltettebb könyve s mégis le tudott róla mondani. *»Ajándék a szép karácsonyfáért. Költészetet a költői lelkű ifjunak.«* ... Ez volt egy kis czédulára írva s alatta a Madame Boulanger neve.

Az íróasztalon, a könyv mellett elkészítve találta Amadé a teáskannát is; a Madame süteményről s egyébektől is gondoskodott még. De az ő teste most semmiféle kielégítést sem kívánt. Csak a lelkében szomjuhozott valami után, amitől az emlékek megelevenedjenek ... Wandára gondolt s a költeményes könyvet a szívére szoritotta és megcsókolta. Mintha Wandát csókolta volna, a tiszta, szent poezist ... A könyvnek bizonyára minden verse, minden sora szerelemről fog mesélni neki és minden szó Wandára emlékezteti és dicsőíteni fogja két szív vonzódását és cslekedeteit. Foglalatja lesz ez a könyv mindannak a szépnek, amit

karácsonyestéjén átélt ... Gyorsan kinyitotta a kötetet, mindjárt a legelején s szemé mohón tapadt az első költeményre:

»INFAMIE«

volt a címe ...

S az egész könyvben nem volt más költemény.

(Vége.)

Toll és tör.

— aug. 22.

A KEDVES ISTVÁN levelet írt a Kedves Imrének és a Kedves Imre levelet írt a kedves Istvánnak és mind a ketten kitették a levelet az ablakba, — és mi valamennyien, e keleti mintauradalom jobbágjai, zsellérei, az egész sátoralja nép olyan mohó és olyan boldog izgalommal faltuk a leveleket, mint-hogyha valamelyes közünk volna e familiáris beszélgetéshez. De minden hibánkat belátjuk és mindegyiket megbocsátjuk magunknak; megbocsátjuk e plebejus tolakodást, végre, a Kedves István Magyarország miniszterelnöke és a Kedves Imre egy nagy bank elnöke és Tisza Istvánból, akinek az alakja valóban bismarcki perspektívákba nő — Tisza Istvánból még az is érdekli az országot, ami csak Károlyi Imrére tartozik belőle. Aztán: maga az ok, ami ezt a grófi rangra emelt szerkesztőségi postát kicseréltette; némileg publikus jelentőségű, — és a szomorú csak az, hogy ahol Magyarországon valami mondanivaló dolog történik, ott a hősök: — jobbra, balra — egy atyafiságból kerülnek ki. Istenem, milyen szegények vagyunk.

A SZENT JOBB ma fenyegetőleg fordul azok felé, akik művészi alapjait rongálják és áldólag emelkedik azokra, akik azt alkotmányos küzdelmükkel megvédik. Apponyi Albert állapította meg ezt ilyen határozottan. A nagy gróf olyanokat imputál a szent jobbnak, amik, legalább perrendszerezve, nem bizonyíthatók. De, végre, ez érzés dolog és ha Apponyi úgy érzi, hogy ő felé áldólag emelkedik a szent jobb, akkor mindenkinek el kell némulni. Csak egyet nem értünk: mióta tudja a szent bal, hogy mit csinál a szent jobb?

HIÁBA, A LEGJOBB, ha a gróf a kaptafánál marad és politizál. Itt otthon van, az alsótáblán is, a felsőtáblán is — a kaszinóban és a vívóteremben olyan fesztelenül járhat, mint a saját szántóföldjén és ha számárságot csinál, az se neki baj, csak a hazának, a haza pedig nagy és a grófokkal ma is tartja az osztályos atyafiságot, — ha a grófok is tartják övele. De a gróf nem elégszik meg a politika kulisszatoló szerepével, ő több akar lenni — ő olvasta azokat a tanulástörténeteket Széchenyi Istvánról, aki maga czipelte a kuffert és Marlborough hercegről, aki rőföt mért a Bovie streeten, a huszonegyes szám alatt; ő olvasta a magyar ujságokat, ahol tanköteles fiatalemberek izgatottan érdeklődtenek, hogy mi dolog az, hogy grófjaink nem vesznek részt az ország közgazdasági életében. Szegény Szápáry Pali — ő komolyan vette a vezércikkeket, ő részt akart venni az ország közgazdasági életé-

ben és tíz millió korona befektetése után ma kapott egy végzést, hogy az ügyesség nem vállalja ellene a vádat, család büntette miatt. A kedves, szimpatikus Pali gróf, a haszontalan vezércikkék áldozata — de ha ránk hallgat, akkor most fog csak neki igazában a közgazdasági tevékenységnek. Most nincs semmije, — és a magyar közgazdaságban csak az nyerhet, akinek nincs veszténivalója. Amikor kezdte, volt veszténivalója — most csak nyerhet és amilyen pechje volt világleletében, öregkorára mint kövér, köszvényes tözsdetanácsos, új és új milliók ura fog borongani a fiatalságán.

AZ ARGENTINAI KONZULÁTUS ELŐTT. Tüntető körmenetre vonult a nép; Szófiában nem csoportosultak így az osztrák-magyar nagykövetség előtt, ilyen masszában, ilyen reménységgel, ilyen mindent onnan-váróan. És milyen festői volt a tömeg, volt ott lipitói tót, máramarosi rutén, rácz, oláh, horvát, sokác, sváb, alföldi béres és pesti proletár, mintha valami titkos, nagy rendező-művész válogatta volna össze, hogy bemutassa egy előkelő idegennek: ime, a magyar nép, szép hededűszóban, írásban, képben, az egész etnográfiai muzeumunk. A szegénység vizein, a nyomor óceánján áthozta őket az ősztön hajója, — és most tovább akarnak menni, az ígért földjére, Argentínába, ahol kétszer érik a rónák kalásza és kétszer pirul a szőlőgerezd. Ugy mennek Argentínába, mint-hogyha az ígért földjére mennének és közbe Argentina megtalálta az igazi ígért-földet Magyarországon. Szegény emberek, itthon legalább még az a remény éltetheti őket, hogy majd kimennek Amerikába, ahol az aszfalton hever a pénz, mint a szemét, csak le kell hajolni, odakinn még a reményt is elvesztik, hogy majd egyszer kimegyünk Amerikából s akkor minden jó lesz. Nem, nem érdemes megfürdeni és főleg nem érdemes — levetkőzni hiába, mert amíg mi fürdünk, a nemes köztársaság ügynökei a ruhánkat is ellopják a partról.

KÉRVÉNY.

(Az albán trónra ismét megindult a jelölés és ennek következtében a jelentkezés is. Mellékeltem egy kérvényt közlünk, mely a jelölésnél megfontolás tárgyát képezte.)

»Alulírott azon alázatos kérelemmel járulok a tisztelt királyválasztó testület kegyes színe elé, miszerint szíveskednék engemet a megüresedett albán királyi állásra megválasztani kegyeskednék.

»Kérem támogatására legyen szabad felsorolnom a következőket:

»Vessző alatt mellékeltem kora ifjúságomban is erős hajlandóságot éreztem már a királyi állás iránt, mit a becsatolt rendőrségi lakás-bizonylattal igazolhatok, mely szerint mindig és állandóan a Király-uccában laktam, nemcsak, hanem erre vonatkozóan kérem Beöthy László színházigazgató ur kihallgatását, miképpen a Király-színházat látogattam s esténként a Király-kávéház nyilvános rendes törzsvendége voltam (bal kettő asztal, a tükör alatt jobbra).

»Miszerint egyéb kvalifikációim is vannak a királyi állásra, azt is vessző alatt bizonyítani óhajtanék vélem.

a) Iskoláimat már kora ifjúságomban, melyet említeni fentebb bátorkodtam, ugyszintén nem végeztem el.

b) Ugyanott folytattam egyetemi tanulmányaimat is.

c) Továbbá valamiként bizonyítás tárgyát képezhetné az is, miszerint kéresem teljesítése elé semminő akadály gördülése fenn nem forog, amennyiben jelenleg egy koronám sincs és így az albán koronát egészséggel fogyaszthatnám.

»Másrésről latbavetve tehetségeim mibenlétének összes eredményét, előttem világossá alakult azon tudat, miszerint

az eddigi albán királyok között a legmegfelelőbb lenni el nem mulasztanám, annál is inkább, mert eddig albán királyok nem voltak észlelhetők.

»Tekintetbe véve ezenfelül azt is, hogy jobb izraelita családból származom, ekként a trónra megfelelő családi összeköttetéseket vínnék, melyek alkalmasaknak látszanak arra, hogy Albániát, szeretendő hazámat, a külvilág szemében a lehető legjobb színben feltüntessék.

»Ugyancsak indokaim közé felvehetem, hogy Albánia természetéhez képest magam is sovány alkatu vagyok (slussz 24 centi, mellbőség 28) s így csak annyit veszítek súlyomból, amennyit az általam kiszorított víz mennyisége nyom.

»Kéremet ismételve, vagyok, a tekintetes királyválasztó gyülekezetnek alázatos szolgálja:

Király Albin,
leendő albán király.

Pikk.

Krónika II.

A grófkisasszony.

— aug. 22.

A regény nem fejeződhetett be másképpen, mint hörgéssel, patakokban ömlő vérrel, többszörös gyilkossággal és egyéb intenzív rémségekkel. A kezdet azonban lágyabb romantikában volt megfürösztve: grófkisasszony mint társalkodónő zsidóéknál. Ilyesmit modern regényíró nem merne felszippanítani a tollába; ma már csak az élet produkál efféle hihetlenségeket.

Élet alatt mi analízátorok mindig is a faipart értettük; a romantika pedig sohasem volt más, mint a grófkisasszony, aki hamupipókének szegődik el. Az élet a cselédszerzőnél romantikát rendel magának, minthogy azonban nem ért hozzá, kimenőt ad neki a kaszárnnyába. Ami a kaszárnnyában történik, az megint romantika, de ez már csak szegény szolgálólánykák szívére megy, akik a ligetben vagy a váradi és debreczeni laczikonyhák körül potyogtatják könyeiket a verses elbeszélésen, mely Bolza Mária gróflány és Jakubievich közlegény szomorú sorsát zengi.

Valljuk be azonban, mi finomabb kedélyek, hogy nem így gondoltuk volna ki elejétől végig ezt a regényt. Én például úgy szerettem volna, hogy a grófkisasszony férjhez megy a testőrtiszthez; vagy a faipar meghódol az arisztokráciának és ő kéri meg a szép grófi lány kezét. Kimenőt adni a kontesznek, ez már magában véve nagy elírás volt az élettől és egy angol regényíró megmosolyogta volna az ilyesmit.

Az egyetlen lény, aki nem üzött belletrisztikát a bécsi katasztrófális végű történet folyamán, maga a grófnő volt. A többi igen; a bárókisasszonyok, akik igazi kékverű társalgást társalogtattak maguknak; a tisztiszolga, aki egy drámai hős pózában gyilkolt és öngyilkolt; a testőrtiszt, aki lefátyolozott hölgyet rejtegetett a garszonlakásában; mi analízátorok, akik sok hibát veszünk észre ebben a szép regénygiccsben; a lapok, melyek nyomdafestékekkel dagasztják meg a

grófnő előéletét; a cseléd lányok, kik megsiratják a mese hőszait, — végül pedig maga az élet, mely ezt az egész izetlen mixtum-kompozitumot megcsinálta, — mind irodalommal prostituálta a dolgokat. A szegény grófkisasszony ellenben mitsem akart, csak rendesen leélni a maga életét, úgy, ahogy az érzései és az érzelmei parancsolgatták neki.

Talán az egyetlen volt, aki pillanatig sem gondolt arra — amire én gondolok, — hogy valami nem stilszerű a dologban; például az ünnepnap kimenő; abban sem látott különöset, hogy a maga kilenczágú koronájával a fején pénzért társalogjon bárókisasszonyoknak; nyilván nem ütközött meg azon sem, hogy vasárnap délután felkeresse a vőlegényét a kaszárnnyában; — a vőlegényét, aki nem is igen akarta elvenni feleségül; — csak egyet szeretett volna: hogyha már meg kell halnia, ne a nyilvánosság számára haljon meg puskaropogás közepette, vérpatakban és más ilyen ordenáréságban, — hanem otthon tüdőgyulladásban, tifusban vagy egyéb polgári betegség következtében. Nem mintha meghalni így vagy amúgy az nem volna tökéletesen mindegy; hanem mégis csak kellemetlen elgondolni, hogy a halálunkat majdan arra használják fel, hogy belekutassanak az előéletünkbe is, csupán azért, mert minden regénynek valahol kezdődnie is kell és mert a kimult hőst nem egyszer, hanem ézerszeresen meg kell siratni. A szememben köny csillog, mert olvasom, hogy a grófi család elszegényedett; aztán új köny csillog azért, mert a grófkisasszony zsidóékhöz kénytelen elszegődni; szememben köny ragyog, mert a huszonhárom éves hölgy egy boldogtalan szerelem örvénye fölött szédül; szememben könyek csillognak, mert egy szegény grófi anya odahaza hiába várta estére a lányát és a többi, satöbbi. . .

Öngyilkosok sokszor a zsebükben hordanak egy czédulát, melyen elmosódott betűk könyörögnek a hatóságnak, hogy ne bonczolják fel a holttestüket. A szegény Bolza Máriának is, ha előre tudta volna, minő véget ér az ő egyszerű élete, — azt kellett volna tennie, hogy megkérje az embereket, ne bonczolgassák fel a lelkét és eseményekben oly nevetségesen szegényes multját. Mert mit tett egész életében ez a fiatal hölgy? Dolgozott, szeretett és megadta magát a sorsnak. Ha véletlenül nem grófkisasszonynak születik, talán még a halála sem lett volna több szenzáció, a lapok számára, mint amennyi egy örült katona gyilkos merényletéből dukál a nagyközönségnek. De mivelhogy grófkisasszony volt és nem tett egyebet, mint amit más halandók szoktak tenni, amíg élnek, — életfolyásának megannyi apró eseménye kiugró ponttá változott az emberek szemében.

Most aztán megtudtuk mindazt, ami talán cseppet sem volt fontos a grófkisasszonynak; mert viszont ami öneki a legnagyobb volt, — a szerelem — az egészen mellékes a Bolza Mária tragédiájában. Megtudjuk, hogy grófnő volt és mégis társalkodónő; társalkodónő volt és mégis szabadott volt neki két napi kimenőt tartani; szegény volt és az apja is szűkölködött; az anyja

hiába várja akkorára, amikor meg kellene érkeznie; viszonya volt valakivel (ha ezt a bárókisasszonyok tudták volna); kivel volt viszonya; mit csinált közvetlen a halála előtt; hogy festett meggyilkolva és így tovább.

Semmiről nem tehetett ez a szegény grófkisasszony; még arról sem, hogy grófkisasszony volt; arról sem, hogy meggyilkolták, — mert hisz egy örült ember oknélküli felfohbanásában követte el a gyanus tettet, — mégis felbonczolták a halott lelkét és mi valamennyien az analizáló késünk élet próbálgattuk rajta. Perverz felfogású ember az, aki magának ilyesmit kíván. Ha azonban Bolza Mária grófnőt megkérdezte volna valaki, miképpen szerettté volna, hogy a világ tudomást szerezzen a haláláról, bizonyára így felelt volna:

— Két sorban írják meg, hogy Bolza Mária grófnő huszonhárom éves korában hirtelen elhalálozott.

Maximus.

A parasztköltő.

Irta: JOHANNES V. JENSEN.

Egy szeptemberi estén a boltos háza előtt elmenő emberek láthatták, hogy az egyik kertre nyíló ablakból hosszú puskacső nyulik óvatosan kifelé. Egyesek csudálkozva megállottak. Mit jelentsen ez most, alkonytájt? A faluban teljes csönd uralkodott.

Egy lövés dördült el. Sokan átszaladtak a kertbe, megnézni, mi történt. Látták, hogy a kereskedő a csűr felől jön és egy döglött baglyot tart a kezében.

Christián Niels lötte agyon. Niels nemrég került haza a katonaságtól és értett a fegyverhez; ezt mindenki tudta róla. A kerítésen egy kalitka lógott, benne egy élő bagoly; a boltos fogta a csűrben. Biztosan garázdálkodni akart ott, azért dugta a kalitkába és azért bizta meg Christián Nielset, hogy álljon az ablak mögé a puskával és lesse meg a nőtényt, ha majd a párja után jön.

— Egy kártévő állattal megint kevesebb van, mondta a kereskedő és a döglött baglyot a kövezetre csapta.

— Ne küldjük a másvilágra emezt is itt? — kérdezte Niels, — ugyis e' vót a bünös.

Kezét a kis ajtón keresztül a kaliczkába dugta és kihuzta onnan a csalétekül kitett mádarat. Egy pillanatig nézték, hogy forgatja sárga szemét a félhomályban és hogyan csapdos maga körül szárnyaival; azután fogta Niels és fejét a ház sarkán széjjelzuzta.

Négy-öt szolgálégény verődött össze hirtelenében és mivelhogy már így együtt voltak, szó szót követett és egyszerre csak benne voltak a mulatozásban. A boltos az üzletbe ment és csakhamar visszajött teli sörös üvegeket szorongatva ujjai között — no bizony — szép kényelmesen letelepedtek az árokpártra.

— De a fegyverhez mán csakugyan értesz — mondta Pors Jörgen Nielsnek és megbökte őt. — Röptében eltaláltad.

Niels szerénykedett.

— Ezek sem fálják többé mán a gabonámat — jegyezte meg a boltos.

Erről is, arról is szó került. Mulott az idő. Iszogattak közbe.

Egyszerre Jakab, a csaposlegény hirtelen felnevetett; valami eszébe jutott.

— Mondanék valamit: Bak Péterék Krisztinája férjhol mén.

— No de ilyet! — kiáltotta Pors Jörgen és szinte izgatott lett a kíváncsiságtól.

Jakab Niels arcát figyelte; ez a hír egy kicsit őreá is tartozott. De Nielsen semmit se lehetett észrevenni, egy árva szót se szólott.

— Te valamiké jóba vótál a Krisztinával — folytatta Jakab.

Christián Niels felvette poharát a földről és mielőtt még ivott volna, szeliden kérdezte:

— Kitű hallottad? — Ivott és közben hallhatóan szivta a levegőt az orrán keresztül. Fenéig üritette poharát.

— Ha én mondom, e'hiheted — biztosította őt Jakab kissé ingerülten. — Kjærsgaard Pál veszi el. Aszongyák elcsábította. Azt is tudom, hogy történt.

— Lári-fári — nevetett Pors Jörgen, de inkább csak Christián Niels kedvéért.

— Én is hallottam — vétette oda a kereskedő.

Erre mindnyájan elhallgattak. Christián Niels nem kételkedhetett többé. Kényelmetlenül érezte magát, nyílt örvényként tátongott előtte az, amit a többiek most gondolnak. Tudta, hogy ugratni fogják, — na könnyű most nekik — csak egy kis jelre várnak és minden elképzelhető módon ingerkedni fognak vele. Nem volt elég ereje, hogy a beszélgetést más tárgyra vigye. Hogy felálljon és elmenjen, azt nem teheti, — rögtön elkezdénének mindnyájan röhögni. Ezek a gondolatok gyötörték, a többiek még hallgattak. Mibe kezdjen, hogy...

Pors Jörgen éppen valami harapnivalóért ment be, szörnyen bizgatta a nevetés, amikor Nielsnek hirtelen egy ötlete támadt. Mögötte állott a puská; hátrahajolt, utána nyúlt és a fegyvert a térdére fektette. Az egyik golyó még benne volt. A legények féloldalt pislogtak arra felé. Christián Niels tudott még uralkodni magán.

— Künn a szigetünkön már napok óta lesek egy rókát — mondta teljes nyugalommal. — Hát jó éjczakát!

Lassan feltápáskodott; és még egy cseppet ott maradt állva, nehogy úgy lássék, mintha szökné akarná.

— Köszönöm, hogy együttél!

— Szívesen.

Niels megindult — szinte a hátával hallgatódzott visszafelé. De azok nem nevettek, legalább addig nem, amíg ő a közelbe volt.

Christián Niels nekivágott a gyalogösvénynek; még saját magának sem akarta bevallani, hogy mi történt. De ahogy visszagondolt, egy s más az eszébe jutott. Három nappal ezelőtt beszélt utoljára Krisztinával és akkor még semmit sem vett rajta észre. Persze azért a fejébe már az a másik járhatott. A szájával aszonta »Niels«, a szívével meg aszonta »Pál«. De hogy legyen igaz, amit ezek itt arról az »elcsábításról« beszéltek.

Niels léptei mind hevesebbekké váltak. Valamire emlékezett, ami egészen kihozta a sodrából.

Nemrégiben valamire kérte Krisztinát — mintha most lett volna, de az ugyancsak mondogatta — hogy így meg amúgy — és a becsület meg a tisztesség, meg hogy mit szólnának hozzá az emberek — és...

És Niels igazat adott neki, helyeselte. És aztán egyszerre maga előtt látta Kjærsgaard Pált avval a vörös képivel. — Ez belényilallott. Rohanni kezdett, mintha kinzó gondolatai elől futna. Látta, amint a legények ott ülnek az árokparton és majd kipukkadnak a nevetéstől, azután újból Krisztinát látta, amint Kjærsgaard Pál háza felé tart. Ezek a képek kinozták és

lázították, mint rossz szellemek, akiket nem bir elhesegetni magától. Egyre jobban és jobban tudatára jutott boldogtalanságának. Semerre se nézett, csak rohant, rohant úgy, hogy végül már csurgott róla az izzadság.

Christián Niels szolgálégény volt Andersnél. Jó hely volt ez. Szerették. Azelőtt is megmaradt egy helyen addig, míg bárki más, de Andersnél szolgálni nagy tisztesség. Becsülték őt és az ragaszkodóvá tette. Utóbbi időben meg már pláne jól ment dolga, amióta Krisztinával megszerették egymást. És most egyszerre minden összeomlott.

Niels átvágott a tarlón, szorosan a házfalak mellett tartott, beosont a keskeny, sötét kapun és az istállónál befordult. Kinyitotta az istálló ajtaját, az édes, meleg istállószag megcsapta az arcát. A lovak egyhanguan rágcsáltak a sötétben. Az egyenletes zaj kissé erősödött, ebből lehetett tudni, hogy fejüket az ajtó felé fordították. Amikor felismerték őt, újra a szecskába dugták és csendesen csapkodtak a farkaikkal.

Christián Niels tovább tapogatódzott a szolgalakás felé. Tű, micsoda levegő. Antal, a kisbéres aludt és folyvást a száján keresztül vett lélegzetet. Niels a zsebéből gyufát kotorászott elő, meggyújtotta a kis lámpást és az asztalra tette. Azután elkezdett vetkőződni; óráját a falra akasztotta, a kendőt, amit a nyaka körül csavarva hordott, az ablakfára tette. Mire már csaknem ingujjra vetkőzött, mást gondolt — mégis nagyon korán volna még ágyba bujni. Körülnézett a kis kamrában.

Antal a takaró alatt feküdt és izzadt. Száját kitértette, amilyen nagyra csak tudta és úgy szuszogott, mint egy lokomotív. A falak tele voltak pókhálóval, a földön czipők, léczek és régi ragacsos szalmacsutakok hevertek. Nem volt valami gyönyörködtető látvány.

Niels benyult a tetőgerenda alá és kihuzott onnan egy puskavesszőt, amelynek egyik végében dugóhúzó volt. Kihalászta a puskájából a golyót és helyére akasztotta. Mit lehetne még csinálni? Tétlenségében még jobban érezte veszteségét. Benézett az istállóba, lámpásával megnézte, mennyi szecskát vágott Antal, azután újból visszament a kis kamarába. Ott leült az asztal mellé, állát tenyerébe támasztva.

Bizony, bizony állát a tenyerébe támasztotta. Nehéz lett a szíve. Felháborodása elmúlt, elkezdett sóhajtozni és küzödni saját magával. Az érzések jobbra-balra vetették, mint a hullámok, a gondolatok egyre ütték egymást a fejében. Vidám lett, felszabadult, lassan-lassan körülfolyla lelkét a ritmus.

— Te álnok kigyó — gondolta és ez a gondolata dalban folytatódott tovább.

— Oh mért ölted meg szívemet...

Christián Niels szomorúan rázta a fejét.

— Strassburgban élt egyszer egy ember — dalolta. A dallam megnyugtatta őt és megnyihitette fájdalomtól összeszorult torkát. És egyszerre csak úgy magától két vers szakadt ki Christián meggyötört lelkéből. Mámoros lett ettől, még sohasem irt eddig vetset... sohasem.

Niels lehuzta faczipőit és elkezdett fel s alá járni a kamrában. Egyik szó a másik után keletkezett, rim rim után, dallam dallam után. Átadta magát egészen ennek a bódulatnak. A hanghullámok hátára feküdt és vitette magát tovább, tovább. Amikor egy strófa elkészült, bámulva állott meg. Lelki gazdagsága békülékenynyé és jóvá tette. Újból elénekelt a verseket és kitünőnek találta. A fájdalom, ami előidézte, újból a torkára szállott, de most már édes érzések kíséretében.

Niels mind nyugtalanabb és izgatottabb lett; érezte ezt és hirtelen magához tért. Előbbi sötét han-

gulatát újból elfogta. Felhuzta faczipóit és kiment az udvarra. Szomjuhozott.

Miután felhuzott egy vödör vizet a kutból s jót ivott belőle, lelki egyensulya néhány pillanatra újból helyreállott. De azután ismét Kjærsgaard Pált látta maga előtt. Habzó gyűlölet fakadt fel a lelkében és ennek a felcsapó hullámnak a tetején a sátán állott és korbácsolta tovább a vihart. Niels visszaesont kamrájába, kimondhatatlan bánat gyötörte. Lassan újra abba az állapotba jutott, amelyben az öntudat elzsibbad. És a lelkében új vers fakadt. Niels mindakét strófát elismételte, egy daczosat sóhajtott és megállt. Utána rögtön újra felgyöngyözött benne a fájdalom. És így tartott ez folyton-folyvást.

Antal nyugodtan izzadt ágyában, nem zavartatta magát, tovább hortyogott; körülményesen szipákolta a levegőt az orrán és garatján keresztül és újra vissza. A lovak prüszköltek az istállóban; a tehénistállóból idehallatszott, amint a tehenek időről-időre lánczaikat rángatták. De kinn az udvaron minden sötét volt és csöndes.

Amikor a nap az ablaktáblákon bekandikált, Christián Niels felpillantott az asztal mellől. Elcsodálkozott az örömtől saját maga fölött. Ott ült az asztalnál, előtte a tintatartó és a lámpavilágnál irt. A legkomolyabban. A tinta világoskék volt és Niels összesen tizenegy verset gondolt ki és irt le. Átolvasta az egész költeményt és amikor készen volt vele, fejét féloldalt hajtotta és befelé nevetett. Oly boldog volt együgyűségében. Az éneket ládájába tette és e művelet közben egy tükördarabkára akadt; belenézett. Végül lefeküdt, azzal az érzéssel, hogy valami döntő esemény történt életében.

A következő időkben Christián Niels többnyire otthon tartózkodott. És Krisztina meg Kjærsgaard Pál házassága után az emberek lassacskán elfelejtették azt a gyanus kis históriát Krisztina és Niels között. Eszébe se jutott senkinek, hogy Christián Niels hopponmaradása fölött tréfálkozzék. Ellenkezőleg nagy tekintélynek örvendett. A dal megtette a maga útját, szárnyra kelt. Eleinte csak néhány bizalmas barátjának énekelte el, ezek aztán tovább adták. Leírták és most már csaknem mindenki énekelte.

Ha a legények összejöttek, a szomoru új nótát danolták. És fiatal lányok lehajtották a fejüket és a bánatról és vágyról szóló leírások megelevenedtek előttük.

Christián Niels az emberek fantáziájában csodás messzeségbe verődött. Mintha csak akkor lett volna jelen, ha nem volt ott és megfordítva. Mély szemekkel és bánatos arczczal képzeltek őt.

Niels nyilván sejtette, hogy él az emberek képeletében. Fájdalmas tekintetű csendes ember lett belőle. Ha »a«-t mondott, »b«-ét is mond, és évről-évre némán czipelte bánatát. De szája körül egy új vonás keletkezett. Mintha vádolná a világot, hogy adósa maradt. Ha Christián Niels mások társaságában volt, mindig egy kicsit félreállott; karjai lefelé lógtak, arca tündökölt attól a nagy szívjóságtól, amelyet csak az érezhet, aki megértette egyszer, hogy valami más is van, valami *feljokozott élet* — és az az utána való vágyakozás. — Tehettek velem, amit akartok, mondák a szemei. De hagyjátok meg számomra ezt a magasabb hivatást.

Sokan kérték Nielst, hogy írja le nekik a dalait. Bántotta, hogy nincs több példánya. De aztán mégis akadt egyre, kék tintával volt írva. Azt odaadta nekik.

Az idő mulott, a többi legények mind megházasodtak már. Niels nem tudta soha kiheverni a verseit.

Haját befonta és a homlokán hátrafésülte az új testamentum szavai szerint. Idővel elhizott. A béke és csend, amelyeket oly drágán vásárolt meg, új meg új vonásokat rótt az arczára. Egy kis zugban született — mit bánta szegény. — Megismerte a szenvedés és lemondás szentségét. Nyugodtan mondta verse szavai szerint — Az én lelkem a fájdalom tanyája.

Christian Niels jelenleg a belső »Missió« apostola.*

De mindamellett bajos rájönni, hogy fejlődésében mennyi volt a valódi érték és mennyi a hamis.

Szerenád.

Ha egyszer ablakod alatt
Eljátszanám az életem:
Átfutnék, mint a gondolat,
Fehér holdtölte — sziveden.

Kitárnád néma ablakod,
Kitárnád zengő szivedet,
S beszínád mind a bánatot,
Amelyet szívem elvetett.

Mert hegedű se tudhat úgy,
A hogy, az én szívem zenél,
Halált, szerelmet — ne aludj! —
Mindent magadban érzénél.

Othagynád élted pamlagát
Egy kézért, amely hiva int,
Néznéd a büszke éjszakát,
Néznéd a mélyet és a kint.

Néznéd a mélyebb életet,
Amelynek megcsap friss szaga,
És én fogná a szívedet,
Mert én lennék az éjszaka.

Szived mindent kiöntene,
Ugy állnál ott — egy új pohár, —
Lenn égne szívem friss szene,
Ugy égne mint a fénybogár.

György Oszkár.

Barangolások.

Café Westminster.

Mire a tompán, diszkrétan kongó harangszó jelt adott, hogy el kell hagynunk a muzeum kerek *Reading-room*-ját, a szellemi munka egyik legszebb, legfenségesebb kupolás templomát: a fejem zugott, kábult volt a teljes kimerültségtől. Reggel tiztől este hatig csaknem megszakítás nélkül dolgoztam és a vén tizenhatodik századbeli latin grammatikák furcsa verses szabályai ritmikus tánczot jártak az agyamban. Lementem a New Oxford Street-re, a Holborn-ra, sodortattam magamat a tömeggel, amely a City felé tar-

* Vallási szekta Dániában.

tott, a Monument-nél, amely a nagy londoni tüzvész groteszk, izléstelen emlékjele, délre kanyarogtam. Valahol a London Bridge tájékán eszméltem föl, átmentem a hidon, ösztönösen keresve a nyugodalmat, amely mégsem teljes egyedüllét, a csöndet, amelynek megvan zsongító zenéje is. Egyszerre odaát voltam, a Temze tulsó partján, ahová a világ városának akárhány szorgalmas és lelkiismeretes látogatója soha el nem vetődik.

A piszkos, gyárkémények kormától fekete utcákba azonban óvakodtam betévedni. A parton bolyongtam, vigan hanczurozó gyerekek közt, belebotolva egy-egy rossztekinetű csavargóba, aki lesre indult. A Temzén könnyedén czikáztak a kecses gözösök, távolból egy-egy rogyásig megterhelt hajó merész vonalai rajzolódtak a mind borusabbá sötétedő égre. A másik partról átvilágítottak a Strand elegáns hoteljeinek, a Savoy-nak, a Cecil-nek ivlámpái. Amott a National Liberal Club palotájának terraszán karcsu sziluettek mozogtak: a klub hölgyvendégei. Azok most fényes esti toalettben mulatnak, flörtölnek a frakkos urakkal, hallgatják az elmés politikusok fáradt élceit, halk szavu szatiráját: bizonyára Lloyd George-ot szapulják és Rufus Isaacs-ot, akik tegnap fönn a klub bankethalljában érzélgős beszédet mondtak ellenfeleik rut hajtóvadászatáról, saját tiszta önérzetükről, lelkiismeretük fölmentő verdiktjéről. De azért a Marconi-részvényeken mégis csak nyertek néhány ezer fontot ezek az ártatlanul szenvedő mártírok...

Álljunk meg csak egy pillanatra a czéltalan kóborlásban. Nézd, ott szemben mered az éjbe a Westminster-palota, páratlanul dicsőséges szépségével, csodás gótikájával, ezer év súlyát hordó köveivel. Ah, ez a ház az emberi nagyság legnagyobb diadala, az egyéné, aki le tud mondani önmagáról, érdekeiről, önző hasznáról a közönség javára és éppen itt, ebben a közösségben válik nagygyá és dicsővé jelleme, tehetsége, szónoki adománya erejével. Szimbolum ez a palota, az emberi szolidaritásnak, a szabadságnak, a polgári büszkeségnek, az önmagával rendelkező függetlenségnek kövé meredt jelképe. Milyen kár, hogy egy érthetetlen szűkkeblűség elzárta és a minden oldalról való szabad és odaadó bámulat elől korlátok közé szorította. Csak a vizről vagy a tulsó partról szemlélhetjük hatalmas tömegét és ennek az óriás masszának finom harmóniáját.

De az éjszaka csöndjében máskor oly néma és vak palotának néhány ablaka most gyanus fényben gyuladt ki. Hogy ma ülés nincs, az egészen kétségtelen. Sem az alsóház, sem a lordok gyülekezete nem dolgozik ezen a szombat estén, amely a nagy, mélységes nyugalomnak szentelt vasárnap méltó preludiuma. Tisztán látom, hogy a terraszon fürge alakok sebbel-lobbal járkálnak és kis kerek asztalok körül hájas nyárspolgárok telepedtek le. A brit parlament házában vendéglőt és kávéházat rendezett be az üzleti élelmesség! Tehát erre vetemedett az angol nép kétélű adománya, a praktikus szellem, hogy elkövette ezt a rettentő szentségtörést?

Gondoljuk meg, hogy a House of Commons-ban, amely már Földnélküli Jánossal érezte hatalmát, most whiskyt mérnek ki szódával. Abban a házban, ahol a véres és dicsőséges forradalom megindult világtörténeti útjára, most sört isznak a City clerk-jai. Mért is nem sikerült Guy Fawkes merénylete, amely puska- porral akarta fölrobbantani a világ é remekét, ha most szentelt falai közt kártyajáték folyik. Ezért égtek a Pitt-ek, a Fox-ok, a Peel-ek, a Cobden-ek, a Gladstone-ok a Palmerston-ok a legszentebb eszmék tüzeiben, ezért állottak meg a legnagyobb viták viharában, hogy utódaik bérbeadják a Westminstert egy nyereszkes kocs-márosnak?

Egészen elkábultam ezektől a képtelen gondolatoktól. Nem tudtam kitalálni örületesen zavart eszméim utvesztőjéből. Mit csinál ilyenkor a tapasztalt idegen London városában? Egyetlen barátjához fordul, aki mindig hü, mindig megbízható, mindig okos, mindent tud és mindent megmond. A legközelebbi *policeman*-hez rohantam és megkérdeztem tőle: mit jelent az a kivilágított néhány ablak és a sürgő-forgó had, az asztalnál ülők serege a parlament házában? Csakugyan kávéházat és kocsmát látok én ott, vagy csak látomások kinzanak.

A rendőr türelmesen végighallgatott, szánakozva nézett rám, aztán nyugodtan azt mondta:

— *You are fool. You ought to see a doctor.*

Magam is azt hiszem, hogy bolond vagyok, és jó lesz doktor után nézmem. A derék rendőrnek igaza van. De viszont tudok annyi pszichológiát, hogy az ilyen látományok nem támadnak önként. Hogy elemeik megvannak lelkünkben, betegségünk csak abban van, hogy ezeket az elemeket rosszul kapcsoljuk össze.

És egyszerre világossá vált előttem tévelygéseim oka. Mi mind, temzепarti vándorai ennek a rengeteg városnak, gondolatban a Duna partján bolyongunk. És soha nem láthatjuk a Westminstert anélkül, hogy a mi nemzetünk gótikus palotája ne támadna fel emlékezetünkben, nem is homályos képzetként, hanem erős világításban, szinte bántó élességgel.

Csak egy hónappal ezelőtt csavarogván a budai parton, nem a magyar parlament házában láttam én gyanus világosságot? Lehetséges az, hogy e fényűző palotában, amelyet erőnkön felül építettünk népünk géniuszának, szabadságának, ezeréves alkotmányának dicsőségére, most nyilvános kávéház és kocsmá éktelenkedik?

Ugyebár, hogy a legegyszerűbb dolog az volna, ha odamennék és meggyőződném róla, hogy ijesztő látomásom valóság-e vagy csak a tulfűtött agy buboréka? De én annyi kávéházat látok keletkezni napról-napra Budapesten, hogy attól kell tartanom: ezt az eléggé kedvező helyet is lefoglalta a kávésipar élelmessége. És oly szomorú és fájdalmas volna a következtetés, amelyet le kellene vonnom, ha valóban igazulna látomásom, hogy nem is merek próbát tenni.

A Temze partján még illetlen áll és fog is állani időtlen időkig, őrizve hivatása méltóságát és hagyo-

mányai tisztaságát a Westminster. A Duna partján ellenben mulatságtól hangos, a népszerű alsós csatakiáltásaitól ekhózik, bor és sör egybecsapódó szagától lett illatossá — a Café Westminster.

Sebestyén Károly.

Szonett csunya lányoknak.

Csunya lányok, kik mély szemembe néztek,
Csak ti szerettek hűen, igazán,
Mig szép lányokról szövök bus meséket,
Ti megölelték sok-sok éjszakán.

Csunya lányok, kik szeretni akartok,
Amig fiatal s ég a véretek,
Vágyó, lemondó, gyakran könnyes arcok,
Könnyetek között én is 'szép leszek.

Lelkem áldása csak azoknak szóljon,
Akiknek nem fáj minden ölelés,
Akiknek mindig kevés volt a csókom,

Lelkem áldása csak azoknak szóljon.
Milyen szomorú minden ölelés
S milyen kevés a csók, óh, mily kevés.

Branyiczky Dezső.

Saison.

Párbaj a ligetben.

— Tanulságos jelenet. —

(Azelőtt az ördög sem vette észre, hogy a mutatványos bódék előtt kikiáltók is vannak. Pedig voltak. Sőt azelőtt voltak igazán, a mostaniak már csak szomorú epigónok. A kikiáltók hőskora tehát elmúlt anélkül, hogy a folklóristák figyelme feléje fordult volna, s így a kikiáltás legszebb virágai lehervadtak, mielőtt valaki koszoruba kötötte volna őket. Baj, baj, de ugyanez történt, tetszik tudni, a magyar mesének és mondának, sőt még a magyar irodalomnak a kezdetével is. Az énekmondók csacskaságait senki föl nem jegyezte, a kikiáltók marhaságait senki meg nem örökitette. Most ellenben jól megy a kikiáltóknak, orákulumokká léptek elő, akiknek szavait nagy publikum-gyűrű hallgatja. De csak egyrészt orákulumok a kikiáltók, másrészt konferansziérek (lásd *conférencier* czimszó alatt), akik elmés visszavágásokkal parirozzák az ő édes kis közönségük odavágásait. A közbevágók, természetesen, nem követségi titkárok, vagy kuriai bírák, hanem a nép egyszerű kereskedősegei, kik egy heti tompító munka után vasárnap kénytelenek élesre köszörülni elméjüket. Egy ilyen beszélgetést itt adok gyűjteményemből.)

A KIKIÁLTÓ (folytatva mondókáját): ... s a kigyó, melyről mindenki személyesen meggyőződhetik, az

afrikai sívvatagok legveszedelmesebb raggadoszója, melyet Szidi Ali Ben Bibi...

A KÖZBEVÁGÓ: Ben Bibi? Mért nem Kinn bibi?

A KIKIÁLTÓ: Ha nem hallom tisztelt uraság közbeszólásait, nem nyilhatik alkalom számomra, hogy azokra válaszolhassak.

A KÖZBEVÁGÓ: Azt kérdem: mért jár olyan sokat a pofája?

A KIKIÁLTÓ: Csak szelemesen, uraság, csak szelemesen. Mindenki közbeszólhat, a legutolsó vizes-nyolczas is, ha kellő szelemesség felett rendelkezik.

A KÖZBEVÁGÓ: Mért nem fogja be a pofáját?

A KIKIÁLTÓ: Pofája uraságon kívül csak a többi lovaknak van, uraság.

(Egy kis csend. A közbevágó, mert körül a nép vihog s nem annyira a kikiáltón, mint inkább őrajta, elhallgat és hallgatás közben gondolkodik. A jegyvereit szedi rendbe a következő támadásra.)

A KIKIÁLTÓ (folytatja mondókáját): ... melyet Szidi Ali Ben Bibi... (itt vár, hogy a kereskedőseged nem kerül-e horogra; de nem. Lehet tovább beszélni) ... külön e célra hozott el a nagyérdemű közönség mélyen tisztelt körébe, hogy itt jóízűen elfogyaszthassa. Szidi Ali Ben Bibi nem undorodik a kigyótól...

A KÖZBEVÁGÓ: De magától undorodik?!

A KIKIÁLTÓ: Magától csakugyan undorodik, de mondja, tisztelt uraság, ki nem undorodik magától? Egy pudlspringertől, aki elszalad a rőf mellől és belisszól az Angol-parkba, hogy...

A KÖZBEVÁGÓ (boldogan, hogy most egy nagyon jót mond): Van jegyem. Anyajegyem van. Hihi.

A KIKIÁLTÓ: Uraság mingyárt röhög is saját viczén, de jól is teszi, mert ha uraság nem röhögne, a mélyen tisztelt közönség valóban nem kacagna uraság sületlenségein. A mélyen tisztelt közönség nagyon jól tudja, mi egy igazi Nagy Endre, s mi egy értéktelen utánzat, melyet a szemétkosárba dobni kell. A mélyen tisztelt közönség már régen a szemétkosárba dobta uraságot, ne méltóztatott volna belőle kimászni.

(A nép ismét mulat a közbevágó rovására, aki kezd kivörösödni s kezdi az inge gallérját kicsit szűknek érezni, de még egyelőre nem adja fel a csatát, mert határozott szellemi fölényt érez e nyavalyás kikiáltóval szemben. Csak még nem tudta eddig kifejezni.)

A KIKIÁLTÓ (folytatja mondókáját): Szidi Ali Ben Bibi nem irtózik a kigyótól, s azt minden ellözetes elkészítés nélkül pár pillanatok alatt költi el...

A KÖZBEVÁGÓ (ragyogva): Mer' az egy költő? Mi?

A KIKIÁLTÓ (gondolkodik, hogy lecsapjon-e? De mert ugyis kevés publikum van, kevés lesz a belépő, tehát ráér, elhatározza, hogy lecsap): Az egy költő. De uraság egy nyálasszáju, aki még egyetlenegy szelemeset sem méltóztatott közbeugatni, mert uraság feje csak arra való, hogy a nyakkendő le ne csuszszon a nyakáról. Uraság nagyszerű üzletet csinálhatna becses fejével, ha eladná a szecskát, ami benne van. Szívesen vennék meg, mert uraság fejében kellő mennyiségű víz is van, s így a szecska mingyárt nedvesen kerülhetne a tinók elé.

A KÖZBEVÁGÓ (*még egy utolsó kísérletet tesz*): Minők?

A KIKIÁLTÓ: Tinók. Amit uraság nem tudhat, mert négy elemi osztályokat is hiányosan végezte el s kezében tölcserrel nevelkedett a Bliccz és Blau cég lámpakamrájában.

A KÖZBEVÁGÓ (*eldobja a kardot és más térre helyezi a kardot*): Hogy mer maga velem gorombáskodni, maga kódis?

A KIKIÁLTÓ (*tudja, hogy ez már a győzelem, most még csak üldözni kell a megvert ellenséget s egészen meg kell semmisíteni*): Uraság ne sirjon, mert az itten nem szokásos. Uraság persze azt hitte, hogy faczérságának idejében ide kijöhet és a jó öreg bohém kikiáltót itt kivicczelheti. Uraság azonban csalódott, mert ehhez szelemesség legszükségesebb, ami uraságnak absolute nincs, mint azt a mélyen tisztelt közönség személyesen meggyőződhet. Uraságod magával hozta kedves Babája kisasszonyt is, aki most elbujik az uraság háta mögé, mert szégyelli magát az uraság helyett. Jól is teszi s én sajnálom is a kedves Babája kisasszonyt, s ha én az ő helyébe volnék, én a jó öreg bohém kikiáltót szeretném, aki egy viczes ember, s nem egy csupaszképű majom, melynek bajusz helyett mitesszerek vannak görbe orra alatt.

A KÖZBEVÁGÓ: Ha fölmegegyek, agyonpofozlak, te vörös zsidó.

A KIKIÁLTÓ (*tudja, hogy ez a föltételes mondat sohasem lesz még csak állító mondat se, nemhogy tetté erőssöndne*). »Ha fölmegegyek«, mondta a hörgő ellenfél, de nem jön fel, örül, ha bele tud elegyedni a tömegbe és föltűnés nélkül elmosódhatik. A kikiáltó tehát már nem is reflektál erre a »megjegyzésre«, hanem folytatja az ő mondókáját): A kigyó elfogyasztása teljesen a mélyen tisztelt közönség szemelátára történik, s mindenki meggyőződést szerezhet róla, hogy a természet egy csodájával állunk szemben. Első hely husz, második hely tiz krajczár... Az a jingli, ha még itt volna, ingyen is bemehetne kedves Czuczája kisasszonyával.

Gábor Andor.

INNEN-ONNAN.

= **Katonák.** A katonák hazajönnek, hosszú és unalmas vonatokon átdöcögik az egész országot, megmosakodnak és megkezdik újból rendes életüket. Már letették a régi uniformist, most kezdik élvezni a civilruha első örömeit s a hátszéki élet eltűnik előlük, mint egy régi álom. Szolgáltak és szenvedtek, hidegben és melegben szaladgáltak, az idő felettük mult, nem velük s most hogy otthagyják a görbe hegyeket, a generálistól pecsétes írást kaptak: »Fogadják szíves üdvözlünket... sok szerencsét további életpályájukhoz». Még annak is megható ez, aki nem vett részt a téli nélkülözésekben, mennyire kellemes lehet azoknak, akik a katonai élettel odalent kellemes vagy kellemetlen, de mindenképpen szorosabb kapcsolatba kerültek. Képzeljék el, hogy a kegyelmes generális a zsebkezdőjét lobogtatja a távozó emberek felé, képzeljék el, mikor azt mondja: köszönöm, s gondoljanak arra,

hogy mily mérhetetlen távolságban állanak a generálishoz az elmenők: úgy látszik a katonák nemcsak a fegyverekkel, hanem az emberekkel is tudnak bánni már.

♂ **A primás és a burgonya.** Vaszary Kolost letaszították a primási trónról és most még lejjebb taszítják — a csöndje, az existenciája fölött, az élete fellegvára fölött bontogatják a tetőt. A primási uradalom valami *burgonyaszállítási szerződést* kötött egy komáromi gyárral — most fizetni kell és az uradalom nem fizet; ott a Vaszary, mondja a pietikus primácia, ott a Vaszary fizessen ő, exekválják, én nem fizetek és nem fizetek és punktum. Punktum. És a gyár most Vaszary ellen fordul — a balatonfüredi villát már megterhelték, ma-holnap tán megperdül a dob és a számüzött fejedelem, a legnagyobb magyar pap nem lel derekaljat, ahol a szép fehér fejét nyugvóra hajtsa. De úgy kell neki. Primás volt és nem tanulta meg, hogy nem az Ur szőlőjében — hanem az Ur burgonyaföldjén kell kapálni.

+ **A pilóta és az igazolvány.** Másutt úgy van a dolog, hogy a pilóta az, aki repülni tud. Nálunk azonban nem megy ilyen simán a dolog. Magyarországon pilóta az, akinek igazolványa van és lebukik, mint legutóbb szegény Székely Mihály, vagy a kitűnő Steinschneider kisasszony. A vasárnapi diszrepülés ugyanis az igazolványok jegyében folyt le, részint az álhirlapírók, részint a pilóták részéről s mikor egy nem igazolványos pilóta repülni kezdett, a zsüri szörnyen fölháborodott és szigorúan mondta ki az ítéletet: nem tud repülni, hiszen igazolványa sincs. A nem igazolt pilóta azonban ennek dacára vígan repült, sőt az egyetlen volt, aki igazán minden baj nélkül repült, úgy látszik éppen azért, mert nem húzta le az igazolvány, ami csak arra jó, hogy az ember a lebukás után megvigasztalhasa magát vele. Mindez azonban korántsem bizonyítja azt, hogy az igazolvány fölösleges. Nem, az igazolvány kell a pilótának, mint egy falat kenyér, mert ha anélkül hull alá a repülő tollatlan lény, a zsüri rögtön igazolva van és mindenki kéjjel örülhet: lám, persze lecsett, mert nem volt igazolványa. De mikor a nem igazolt pilóta nem esik le? Ez itt a kérdés Hamlet ur, hanem töprengjen rajta az, aki röplőgépre ül, igazolvánnyal vagy anélkül.

+ **Gorkij, a színházdirektor.** Kezdetben vala pékinas, napszámos, ügyvédi írnok, majd csavargó, lámpatisztító és szerkesztő, azután agitátor és próféta hogy végül mint író és kapitalista éljen békességben Capri-szigetén. Most rájött, hogy valami hiányzik az életéből, van, még egy, egyetlenegy pálya, amire még nem lépett rá, ő, aki már minden pályáról meglépett és fölkiáltott: színházdirektor leszek. Azt mondja nem tud másképp élni, sőt megélni, csak ha színházat igazgat, ő, a próféta, az író, a költő, aki ha eltűszszenti magát, az egész európai sajtó visszhangzik bele, akiért Párisban megőrültek a diákok és akihez kézsókra járulnak a német kiadók. Hajdan a költő, ha rosszul ment neki, színházi kintinahuzónak állt be, ma Ezsaiás prófétával sóhajt fel: lenne csak énnékem dénárom ezernyi... és elmegy színházigazgatónak. Ismeri ő már a dörgést, tudja, hogy a legrosszabb színházigazgatónak is jobb dolga van, mint a legkitűnőbb prófétának és csak azt sajnálja, hogy erre ilyen későn jött rá. Vagy csakugyan? Csakugyan nem kapnak már idegsokkot a gyönyörtől az olvasók, ha Gorkij új novellát ír és csakugyan elfogytak a jó öreg rubelek, amiket a szelid Luca gyűjtögetett össze az arany-

korban? És csakugyan komolyan gondolja, hogy a reklám mögött nem fogják meglátni a hanyatló író kétségbeesett erőlködését? Így aztán csakugyan szomorú a dolog és megérdemli szegény Gorkij, hogy hálás megilletődéssel gondoljunk vissza egyetlen szép könyvére, amit már majdnem elfelejtettünk: a *Malvára*.

* * *

4 **Ollivier.** A második császárság miniszterelnöke volt, a francia akadémia tagja, kiváló szónok és történész és minderre senki sem akart emlékezni. Mindenki csak azt a szerencsétlen három szót emlegette egész haláláig, amit a Poroszországgal vívott háború előtt mondott a kamara ülésén: Könnyű szívvel vállalom. Ez a három szó és ennek emléke egész karrierjét megakasztotta Olliviernek. Mondhatott, irhatott akármit, ezzel a három szóval ő maga örökre elintézte magát. Amit könnyű szívvel vállalt, egész életén át nyomta és élete gyönyörű példáját mutatta annak, hogy az emberek előtt egy ostoba kijelentés sokkal maradandóbb emlékeztető, mint tiz kötet bölcsesség. »A szó elrepül, az írás megmarad« igazsága nála fordítva igazolódott be és megdöbbenve érezzük a hosszú nekrológok olvasása közben azoknak a véletleneknek tragikumát, amiket egy szájmozdulattal mindenki fölidézhet. Három szón, egy rosszul alkalmazott jelzőn mulik egy egész emberi élet lendülése vagy hanyatlása. Ollivier, a nagy ember kis tévedések tragikus hőse volt.

* * *

4 **Hatszáz jegygyűrű.** Ennyit húztak le egy félév alatt az ujjukról Nagyváradon az emberek, hogy örökre odadobják a zálogház asztalára. Hatszáz kicsi aranykarikába beleférő boldogság gurult az árverési hiénák kezébe, hatszáz jegygyűrű, amiknek mindegyikéhez emlék, édes vagy keserű emlék fűződik. Nevek és dátumok vannak beléjük vésve, reménykedésnek, ifjúságnak és egy új élet kezdésének emlékeztetői és az árverési asztalon kopogó kalapács hangja csufolódva beszél a kudarczról, a nyomorúságról, a kiábrándulásról. A hatszáz gyűrű megy vissza az olvasztóba, új neveket, új dátumokat vésnek majd beléjük s új vágyak kezdetét fogják jelezni. A hajdan beléjük karczott név csendben pihen, mint a halottak a temető márványa alatt. Így lesznek az örök körforgás, az örök megújulás és elbukás szimbolumai azok a gyűrűk, amik az állandóságot, a változatlan boldogságot akarták jelenteni.

* * *

□ **Kapu.** Figyelem: a nyolczórás záróra megvan már, törvényt lehetett hozni róla, most még csak az kellene hozzá, hogy a pesti kapukat ne csukják be tíz órára, mert különben mindenféle üzleti alkalmazottnak ez az esti szabadsága összesen két órára szorul össze. Valóban, a kapukat tovább kellene nyitva tartani. Ez azonban már nem fog menni. Nem, erről nem sikerül majd törvényt szerkeszteni, még akkor sem, ha tíz évig minden vasárnap délután egyebet sem tartunk, csak népgyűléseket. Mert a miniszterelnök igen nagy ur ugyan, talán a legnagyobb ur Magyarországon, azonban Budapesten van egy még nálánál is nagyobb ur. Nem kerülgetem: a házmaster ő. A későbbi zárás a házmaster érdekeit veszélyezteti, s ez az, amit elképzelni is nehéz. Hogy a házmaster ne kapja már tíz órától kezdve azokat a pénzeket, amik még éjjel után sem járnak neki! Igenis kapni fogja, sőt esetleg, ha sértettnek érezvén magát most, a sarkára áll: ezentul már kilencz órákor becsukják Budapest kapuit. Vagy hogy becsukják napközben is. Miért ne? Nem is olyan bolondság, hogy a lakó *mindig* fizessen, valahányszor a lakásába be akar menni. Nem nagyobb bolondság, mint az, hogy éjjel fizetnie kell.

SZINHÁZ.

Takács Mihály.

A Király-utca hetvenötödik számú háza elszontyolódott, bánatos, mint a régi, szolid pesti házak, amelyeket még nem a jury-tagok sógorai építettek és tudják, hogy elérkezett utolsó negyedük, az ifjabb építész-generációnak munka kell, a régi házak tehát eltűnnek a föld színéről, anélkül, hogy legalább szénnyomaton vagy akárcsak egyetlen levelezőlapon is meg lettek volna örököltve, ami bizonyára még egy öreg ház számára is az enyhe vigasz egy nemét jelenthetné. A ház azonban nem mindig volt ilyen kopott és fanyar, volt idő, mesélik a lakók, midőn az örök derű irigylet palotájának tartotta a környék a hetvenötöt, huszonhét esztendővel ezelőtt, egy karcu és csinos fiatalember költözött ide akkoriban, ki naphosszat dalolt, fáradhatatlanul és énekével mindenkit felderített. A mesteremberek abbahagyták a munkát, a pörlekedők elcsöndesedtek, a kávémasinák nem kerepeltek, a czukortörő-mozsár nem zengett és még a tej sem futott ki a sparherteken, ha megszólalt az első emelet, hétben, a kétablakos udvari szobában, a Schwarzék szobaura. A művészetet, a boldog vidámságot hozta a Király-utczába e fiatalember, ő egész nap énekelt, a többiek egész nap dolgoztak, mint látható, kitünően volt megosztva a munka és ha énekelt, mindjárt könnyebb volt szép és finom dolgokat készíteni, legalább így mesélte ismerőseinek egy fiatal fametsző, aki különösen mély rokonszenvet érzett az ifju operista iránt, a nagyapám. A lakók sohasem is felejtették el Takács Mihályt, gyöngéd és résztvevő tekintettel kísérték el ragyogó pályafutásán és mohón olvasták a lapokat, amelyek sikereiről szóltak. Pedig többen voltak közöttük józan és keményeszű emberek, akik egyébként igen mulatságosnak találták, hogy felnőtt emberek énekelve érintkezzenek egymással a színpadon, de Takács Mihálylyal e tekintetben is kivételt tettek. Őbelőle ritka természetességgel dőlt az ének, olyan volt, mint a beszédje, belátták, hogy énekelnie kell, ha magát teljesen ki akarja fejezni. Ezenkívül csodálatraméltóan tisztán, egyszerűen, értelmesen és természetesen dalolt, holott, mint tudjuk, a legtöbb ember, ha éneklésre nyitja a száját, mint a fotográfus előtt, hirtelen elváltozik, és úgy képzei, nem is ének, ha nem idegenszerű és érthetetlen is egyben. Valóban, Takács vérbeli, született énekes volt, nemcsak azért énekelt, mert véletlenül hangja volt, az éneklés hozzá tartozott, mint a jó festőhöz a festés, a jó tánczoshoz a táncz. Akik a színházban is megnézték, látták, hogy ott sem beszélt, ágált másként, mint a Király-utczában, mégis a pánczélt, paraszti gunya, biborpalást egyformán jól állott rajta. Ha a tanulással és az áriákkal elkészült, — hihetetlenül keveset és gyorsan tanult — magyar nótákkal vigasztalta hallgatóit és, talán, önmagát is, a magyar nótákat kedvelte mindenkinek felett, mert magyar volt, gyökerében az, és a magyar faji erények nála maradéktalanul transzformálódtak páratlanul nagyszerű művészi kvalitásokká. Lényét bölcs mérséklet jellemezte, férfiúi méltóság, májesztás, amely a magyar szenvedélyt egyéb nemzetekétől erősen megkülönbözteti. Megóvjá attól, hogy brutális legyen, mint a szláv, szeszélyes, rajongó, tulságos, őrgöngő, mesterkelt, hazug, d'annunziós, szinte férfiatlan, miként a latin, érzélgős, ellágyuló, nehézkes, miként a német. Erre a májesztásra az ő szerepkörében ugyancsak szükség volt. Kik a baritonisták? Gyalázatos intrikusok, aljas félemberek, szörnyek, halottak, a legjobb esetben reménytelen szerelmesek, rezignált fiatalemberek stb. Ezt a kellemetlen fajtát, ezeket az operai közléplényeket, egyesegyedül a férfiúi méltóság, amely gerinczet adott nekik, mentette meg attól, hogy ne boszankodva forduljunk el tőlük. Wolfram limonádés utó-

izét, ha Takács játszott, sosem éreztük, Telramund Lo-hengrin méltó ellenfele volt és néha valóban féltünk a párbaj kimenetelétől... De igazi nagy sikereit nem szerelmes szerepeivel aratta, bizonyára, mert a magyar embernek a nyilvánosan való szeretkezés nem természete, de nem is férfias, uri sem. A szörnyekből, akiket személyesített, embereket csinált. A démonit emberivé tette. Jágója nem titokzatos rém volt, de komisz cseléd, Alberich, ki-játszott, megcsalt, nyomorult törpe, ő be sajnáltuk! Scarpiából hiányzott a rokokó finomkodás és a szádista pathologia is (hála Istennek), Scarpiája egy erőszakos és vérmes főszolgabíró volt, aki zárt ajtók mögött csendőrrrel vallat. A tetőfokot mégis ott érte el, ahol férfinak kellett lenni, egyszerűen, becsülettel. Kurvenál, öreg hős, hü barát, hogy mart, aggódott, harczolt s esett ifjú uráért, s Anyégín, gunyoros és oktalan, kötekedő kisvárosi gavallér, mégis uri, finom és hódító, nem puskiní, krúdygyulás, gyönyörű, nem lehet elfelejteni. Az élete is magyar volt. A legtöbb énekes nevetséges és nyomorúságos rabszolgája a hangjának. Minden korty bor és minden forró csók előtt és után, de ami a legrosszabb, közben is, a hangra gondolnak, dédelgetik, beczézik, féltik, szolgálják, nincs is egyebük. Takácsnak volt, amikor elvesztette is maradt neki elég, sok is egy embernek. A hangja — miként minden — igazi volt rajta, elpusztíthatatlan. Nem is kimélte. Harsogott, ha kellett egy héten hétszer, de azért egyéb ténykedéseiben sem akadályoztatta magát. Ugy szép az élet, ha zajlik. Sokat élt, jól, nagyon. Ugy vélte: nem az a gazdagság, amit félrerakunk, hanem, amit elfogyasztunk. Nem volt benne semmi röghözkötött, polgári, szerette ha változik az élet arca, a kalandost. Az élete benne volt egy szerepében, az utolsóban, a csavargóban. Jean Richepin, amikor Pesten járt, konferán-szot tartott e műfajról, az otthontalan, gyökértelen emberek-ről, közéjük sorol, mondta, a bohémekkel, diákokkal, művészekkel egyetemben minket is, magyarokat. Takács Mihályra kellett gondolnom, ki utolérhetlen bájjal, erővel, zamattal személyesítette e költő líráját és kedvenc emberfajtaját, az ellenállhatatlan és örök vágyat az országot, a távoli, az ismeretlen felé. Mennyire nem érzelgett, mennyire még tudta őrizni művész voltát és véle a költőét is az utolsó szccznában, pedig a szinfalak megett esett a hó, az ügyelő szivrepesztően kongatta a harangot, este volt és betlehemesek énekeltek, a jobb színen csendesen megholt egy ember, ő pedig, elment, lassu, nehéz lépésekkel, de nem a szimbolum miatt és a könyfacsarás miatt sem, hanem, mert a havon, amíg meg nem fagy, nehéz a járás. Ha reánéztünk nem kételkedtünk benne, hogy mi magyarok is színjátszó nép vagyunk, tudunk szolgálni új és sajátos értékekkel, sőt operát is tudunk játszani, még Wagnert is és ha ő csinálta, eszembe sem jutott, hogy magyarul Wagnert nem lehet... csak a többiek nem tudták. Ő tudott, mindent tudott. Nagy kár érte, mert szerette az életet és ragaszkodott hozzá és mert senki sem tudott olyan szépen magyarul énekelni, mint ő.

Fodor Gyula.

Támlásszék, 10. sz. Ha a bohózat, illetve daljáték, amit a Vigszínház szombaton mutat be, nem volna jobb, mint a czíme, akkor nagyon buta és sivár darab volna. De nem így van. A rossz vignetta alatt jobb holmi lappang, a Támlásszék igen vidám tréfa, vagy legalább is a Vigszínház színészei jókedvűen mókázzák el, s mert a vékonypénzü nyúl zeneszámokkal úgy van szalonnázva, hogy zsírtól csöpög ösztövré csontváza: szezonnyitónak nem is rossz butordarab ez a Támlásszék, bár nem valószínű, hogy a Vigszínház valami tulsokat óhajtana ülni benne. Szeptemberig a nivó legsötétebb bajnokai is adják olcsóbban, adják egészen olcsón is, mert, nemde uraim, nincs hová menni, a nyári mulatók olyan szomorú helyek, hogy ha két szál gyertyát

gyújtának bennük, semmiben sem különböznének a siralomháztól. Ezek szerint a Vigszínház nyugodtan játszhatja a Támlásszéket. Két hét múlva ugyis egyebet fog játszani.

Buksi. Az első operettprémier, az emberek azt mondták rá, hogy megbuksi és elfeledkeztek arról, hogy hálásaknak kell lennünk augusztusban még egy bukásért is, ha új; nem a bukás, hanem az újság miatt. De az emberek hálátlanok s a szöveget *Krantz* és *Kretz*, vagy valaminő ilynemű berliniek írták, jól tették. A zenével már nagyobb baj volt, mert Jean *Gilbert* szerzeménye, aki pedig az utóbbi időben több neves operettsikernek atyja, tehát — várakozás szerint — e muzsikának jelentékenyebbnek kellett volna lennie, mint amilyennek bizonyult. Vagy a talán többi is jelentéktelen volt? Az ember így, a szezon elején, még nem tud tájékozódni s operetti dolgokban talán nem is kell tájékozódni. Elég annak a megállapítása, hogy volt már egy bemutató. Most már nagy a valószínűség arra, hogy több is lesz.

IRODALOM.

Korszellem és irodalom.

Aki elsőnek fogja meglátni, fölmérni és alkalmazni a huszadik század nagy átfogóju gondolatát, az fogja megírni a huszadik század első igazi regényét. Ez a gondolat azonban — kritériuma nagy korszakoknak — még henid-életet él, formátlanul jelentkezik csak sejtésekben és az sincs kizárva, hogy ezek a sejtések csálnak. Nem minden század fejezi ki magát olyan érthető, határozott és zárt formában, mint a tizenkilencedik század, amelynek példátlanul szuggesztív gondolata: a természettudományos világnézet, mint naturalizmus jelentkezett az irodalomban és művészetben. Nagy katasztrófák szükségesek ahhoz, hogy ilyen egyetemes jelentőségű gondolat megszülethessék. Az egész tizenkilencedik század a francia forradalom eredményeinek értékesítése és alkalmazása volt, de a huszadik századot nem előzte meg semmi új erjesztő anyag fölszivódása. Az irány, a cél ma is arrafelé van, amerre 1793-ban kijelölték. A huszadik század, az eddigi jelek után ítélve, a dekadencia százada lesz; a találmányok, a gépcsoadák egyre tökéletesednek, a társadalmi berendezkedés egyre szétszóródottabb részlettörvények szerint fejlődik, a tudomány még apróbb bonczkést keres analíziseihez, de a hullámszázad egyre fáradtabb, lanyhább és gépiesebb lesz. A régi mederben fut tovább az ár, ismerős és lassankint megunt partok között. Amellett érezhető a megújuló század erőfeszítése, titkos gondolata: újat adni, amivel kitölthesse, a maga vágyai és ízlése szerint rendezhesse be hátralevő esztendőit. A tizenkilencedik század utolsó napja után egy ígéretet tett: folytatása következik. A kezdődő, az eszmélni kezdő század pedig csak kellettül vállalja az örökséggel kapott törlesztést, bizik a fiatalság bizalmával a maga témájában és álmaiban és azok megvalósításában. Lehet, hogy ez nem a zseni türelmetlensége, csak a giliszta mozgolódása, de annál rosszabb a huszadik századra nézve. Mert ennek a két ellentétes tendenciának egyidőben való jelentkezése a meddő, hanyatló századok tragikumához vezet.

A huszadik század eddig egy csomó kiábrándulást és ennek ellenértékéül ködös sejtelmeket jelent, amiket az irodalom és művészet ingadozása olyan félreismerhetetlenül jelez, mint a szeizmográf a föld rengését. Soha ekkora bizonytalanság nem volt észlelhető irodalomban és művészetben, napi kérdésektől a döntő fontosságu elvekig, mint ma.

(A kritika művészet, a kritika fölösleges, a piktúra a lényegest keresi, a piktúra mértan, a romantika meghalt, éljen a romantika, a művészetek céljának tisztázása, célok nincsenek stb.) Sehol egy ember, akinek szava az új igazság erejével legnyügözne, sehol egy biztos alap, amire habozás nélkül építeni lehetne. Szélsőségek rakétái puffognak és sziporkáznak egy-egy pillanatra, hogy aztán annál nagyobb legyen a csend és a sötétség. A technika vívmányai, ordítják a futuristák és jön a tanköltemény az abszolút semmiről, a technika romantikája, mondja Kellermann és jön az *Alagut*, az egyeztető regény, amelyben a tehetség kiegyezik a mobbal, Kellermann a kiadóval, mintha ilyen kérdésekben lehetne egyezkedni. Közben az intermezzo: visszatérés a multhoz és passzív gyönyörködés, elámulás és gügyögés a biedermeier-szobákban, krinolinós dámák és félmult idejű igék között. Az új szenzációról öt perc alatt kiderül, hogy csak a nyakörv új, a puli a régi és az elmúlt szépségek idézése is csak a bűvös körön belül hat, nincs semmi hozzátenni való. A könyvkereskedők Bölschét népszerűsítik és az olvasók a Szép Meluzinát olvassák, amiben különben nyilván igazuk van. A grófok szocializmusról beszélnek és a szocialisták nemesi czimert vésetnek a pecsétgyűrűjükbe. A biológusok sejteket tenyésztene és Bergson dualizmust hirdet. Az egyéniség, az eredetiség csálhatatlannak hitt profécziája már minden tehetségtelenséget fölszabadított és minden tehetséget kiábrándított, de azért a vaskalapon még mindig kopognak a kavicszemek. És hogy teljes legyen a mulatság, a pedagógia raczionalista mesék fából való vaskarikáját kerekíti kerekre.

A tükör, a regény hiánya, azé a regényé, amit a huszadik század magáénak vallhatna, mindennél biztosabban igazolja ezt a zavaros, bomlott és céltalan kapkodást. A tükörnek még, vagy már nincs mit mutatnia, azért nem mutat semmit.

Carpaccio.

A Tunnel.

A Tunnel ma a legdivatosabb regény Magyarországon... s ezért, bár mindenki olvasta, valamit mégis írni kell róla. Nem azért, mintha bántani, vagy megkedveltetni kellene, — mert rendesen ugye ez a kritika célja — hiszen ez ma már felesleges dolog; hanem egyszerűen azért, mert meg kell mutatni, hogy a kritikus is olvasta. A szalonokban s a tenniszgrundokon vizsgatárgy lett idén *Kellermann* regénye. Akik a szerzőjét ismerik, azt mondják, hogy igénytelen és slemilkülsejű és félve merészkedett a berlini irodalmi kávéházak közelébe. De ma divatosabb regényíró Flaubertnél, Francénál... és Ohnetnél. Sokan bántják. A mérnökök azt mondják róla, hogy fogalma sincs a technikai tudományokról, a költők azt mondják, nincs fantáziája, s a regényt mégis ámulva, lelkendezve és — négyszáz oldal — egyfolytában olvassa végig mindenki. »Hogy lássuk, milyen kevés a tehetsége« — exkuzálják magukat a hozzáértők. A valóság az, hogy felette érdekli őket; érdekkel mindenkit, mert exotikus, vakmerő és ha naivan is, de megrendítő; amint érdekkel minden, ami esetleg az emberiség jövőjéhez tartozhatik; ha a Kellermann dinamói papírmasséból valók is, mégis fontosak és minthogy a regény sem igaz, de igaz lehetne: máris egy örök emberi motívummal kapcsolódik a figyelmünkhöz. A talán mindig a legérdekesebb.

Tehát: utópia, de egy ügyes detektiv-történet technikájával. Az utópia mindig a legemberibb olvasmány; a detektiv-történet a legérdekesebb. A modern átlagember fantáziája pedig éppugy képzel el az óriási méreteket, mint Kellermann. Van valami kávéházi képzet az egészben. Gépek mindenekelőtt (csak így röviden, gépek; ez alatt a kerek, a csapok, a szellentyűk egy óriás isme-

retlen tömegét képzei); azután bankjegyek, milliárdosok; ékszerek és felhőkarczolók. Ez a regény fantáziabeli apparátusa. Így képzei el az amerikanizmust egy iparos... de így képzei el egy szimbolista költő is... S éppen ez a pont az, ahol Kellermann vonzóvá, kedvessé lesz; ahol felületessége és naivitása költészetté válik. Mily szép, gyönyörű és feledhetlen a kivilágított New-York képe! Egy nagy regényíró bizonyosan nem így írta volna le. De egy kis lírikus mindenesetre. Az exaktság és egy gyengéd művészi realizmus azonban mégis hiányzanak a műből. A hőssel nem sokat kellett bajlódnia: a hősz az alagut. Könnyen lehet jellemezni, leginkább vásári és kirívó tónusokkal, gépek, kerek, furók, füst, robaj és zakatolás... nem is kell több, a szerzőnek máris hiszünk, mert szeretjük az illúziót és önmagunkat megcsalni. Bármikor készek vagyunk az álmodozásra, csak legyen, aki — akármilyen — tulzással hozzásegítsen. Viszont az is tény, hogy azok, akik Amerikát a napilapok nyári »Vegyes« rovat alapján képzei el maguknak, örömmel akceptálják Kellermann adatait. A romantika megint győz.

Félig költészet, félig tudatlanság: ez volna a nagy regény biláncza. De ezt nem érdemes megállapítani; mert a könyvkereskedésekben enélkül is fogy a könyv. Magyarországon, a keletien tunya és lassu fantázia hazájában; s Budapesten, az amerikai szélhámosságok városában szívesen olvassák. Van egy magyar alakja is; elég hihetetlen és tiszot-i; mégis, úgy általában... különben, nem is kell többet írni erről a könyvről.

Sz. L.

Kőbánya története. (Írta: Dausz Gyula.) Rendkívül érdekes monográfiával szaporodott a főváros történetének irodalma, ennek az ügyes, világos beosztású, könnyű áttekinthető, alapos és élvezetes munkának megírásával. Tudunkal ez az első könyv, amely Kőbánya multjával önállóan foglalkozik gondos és lelkiismeretes levéltári kutatások alapján. A hajdani Kewer (kő-ér) föld IV. Béla donációs levele alapján jutott Pest birtokába, később a kétes hírű Grassalkovich Antal pereskedett érte s a kapzsi personalis annyit el is ért, hogy a tanács tetemes pénzálldozatok árán egyezett ki vele, jöllehet épp ezt megelőzőleg I. Lipót is Pesthez tartozónak ismerte el a mészköben gazdag bányákat. Ma már a félbehagyott bányák inkább mint pinczék bírnak fontossággal. Rendkívül érdekes emlékeztetéseket közöl a könyv az első lebegővasutról, amely Kőbányát Pesttel kötötte össze s a szabadságharcz ideje alatt történt fontosabb eseményekről. Bő és pontos statisztika, Kőbánya jelenlegi helyzetének színes tollal megrajzolt képe egészíti ki a sikerült illusztrációkkal és térkép-vázlatokkal ellátott kötetet, amely mindvégig nemcsak kellemes, szórakoztató olvasmány, de hasznos és becsületes munka is. Szakember és laikus egyaránt élvezettel és haszonnal fogja forgatni s ha csak az lenne is az eredménye, hogy a szakkörök figyelmét felébreszti Kőbánya története iránt a további kutatásokra, már is sikerrel töltötte be feladatát.

Két kis német könyv: (*Saturnverlag*). Egy német állomáson kezünkbe adtak két könyvet, amelyek *Heidelbergben* jelentek meg, Hermann *Meister* kiadásában s itthon nem igen ismeretesek még. A könyvek előkelő karton ruhába vannak öltöztetve, a betűjök nemes, a papírjuk izléses és drága. Az, aki kezünkbe adta, azt is elmondta, hogy mostanában a vén Heidelbergben van a fiatal németiség kirepítő fészke. Az *Insel-* és a *Fischer-* mellett erősen nyomul előtérbe a *Saturnverlag*. Benn a vasutfülkében elolvassuk a két könyvet. *El Hor* rajzai s Herbert *Grossberger* fantasztikus meséi. Mindketten fiatal emberek még. Apró skicczeket írnak, amelyekbe évek élményeit sűrítik, a szűk fiolában százszor átpárolt rózsasallat szunnyad,

inyencz orrok számára. *El Hor* például egy leányról mesél, akinél a kedvese a Szaturnusz gyűrűjén lakik. *Grossberger* pedig a külváros házairól, amelyek éjjel összefogóznak, sétára indulnak, bejönnek a belvárosba, a körutra s éjjel meglátja őket egy gyerek; aki riadtan ébred és halálra ijed tőlük. Finomak, elegánsak, izgatóak az új németek. A vértés germánok utódjai már hozzáfáradtak az új korhoz és belefáradtak a hosszú-époszokba. Egészen új profilok tűnnek fel, még a sok gazdag német modern után is, akik már derések és jubileumokat ülnék. Többször elolvastunk egy-egy mesét, otthon pedig a könyvtárunkba tesszük a remekbe készült könyveket, oda, ahol mindig láthatjuk, ahonnan minden perczen elővehetjük és újra elolvashatjuk őket.

KÖZGAZDASÁG.

A Hollandi Életbiztosító Részvénytársaság magyarországi igazgatósága most teszi közzé a Társaságnak Amsterdamban Dr. W. F. van Leeuwen, Észak-Hollandia királyi biztosa, Amsterdam volt polgármesterének elnöksége alatt idei közgyűlésén jóváhagyott 1912. évi mérlegét és zárószámadását, amelyből kiemeljük a következő fontosabb adatokat: Az összes biztosítási állomány 1912 december végén meghaladta a négyszázhatmillió koronát. A díjtartalék százhuszonegymillió 392.953 koronára emelkedett. Az 1912. évi bevétel huszmillió 714.265 korona volt, a nyereség 396.424 korona. A társaság a biztosítottaknak eddig százharminckétfélmillió 153.386 koronát fizetett ki, vagyona pedig százhuszonhatmillió 661.298 koronára. A Hollandi Életbiztosító-társaság tehát igen kedvezően érvényesül s ez érvényesülésben a magyarországi üzlet, amelynek díjtartaléka már évek óta (1912-ben 90-65% erejéig) magyar értékpapirokban nyert elhelyezést s amely 1912-ben a súlyos közgazdasági viszonyok dacára az előző évinél is nagyobb nyereséget eredményezett, igen jelentékeny tényezőként szerepel.

HETI POSTA.

Kezdődik a komédia. Ott, ahol a novella végződik, ott kezdődnek a történet, de ön éppen ott abban hagyja. Így nem lehet.

Szegedi. 1. A Hét szerkesztőjének távollétében nem tudjuk az ügyet elintézni. Sziveskedjék szeptemberre jelentkezni. 2. Gábor Andor ur.

Poéta. Nem. Még nem az, s ha ezekből a versekből kell megítélnünk, talán sohasem is lesz. Bár ez nem biztos, sokan vannak önk.

K. M. Debreczen. Nem szabad megütköznie rajta. A napilapok nem szentelhetnek sem elég helyet, sem elég figyelmet az ilyesminek.

Lehetőség szerint. Nincs rá lehetőség.

Felölös szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

TRENCSENTEPLIC

kénes hőforrások és iszapfürdők csusz, kőszvény, ischias, neuralgia, bőrbaj stb. ellen: Kétféle klíma, komfort és kényelem. Előidényben lakás, teljes ellátás, gyógyfürdő vagy iszap ... napi 8 korona Budapesttől 4 óra. Prospektust küld: a fürdőigazgatóság

Erzsébet királyné-szálló. Budapest átmeneti város; az ország is, a külföld is — mindenki, akiről nem tudjuk, mit ebédelt — csak átutazóban van itt és a fővárost egy hotelszoba horizontjából nézi. A hotel, a hotelszoba itt tehát nem toalette-kérdés, hanem presztizs-kérdés, ezer és ezer ember van, aki aszerint emlékezik, vagy aszerint felejtkezik meg Budapestről, hogy milyen hotelben lakott. Pest presztizse Pest szállodáiból patakszik és meleg szimpátiával kell üdvözölni minden tényről és törekvést, ami szálló-kultúránk fejlesztésére irányul. És ilyen gondolatok kóvályog a fejünkben, amikor az új Erzsébet királyné-szálló monumentális palotája előtt állunk. Új szállóról beszélünk, mert van régi is és ez (a régi, amely már szinte intézményesen hozzánőtt Pest életéhez) beleolvadt, beleépült az újba, amely ma talán legpompásabb szállodája a Belvárosnak. És hogy a szálló tradíciói a kiépítéssel is a régi maradjon: azt garantálja a tulajdonos, Szabó Imre, aki a régi szállóból is kellemes, meleg otthonokat teremtett.

CZUKOR- ÉS VESEBETEGSÉGEK

Teljes és gyors gyógyítása ismeretlen gyógyfűvekkel, idült eseteknél is. Kérje a feltalálótól, dr. Damman-tól, Brüsszel, rue du Trône, vagy Krebs-gyógyszertár, Wien, Hohermarkt 8. és Török József gyógyszertárából, Budapest, Király-utca 12., a 26. számú ismertető füzetet gyógybizonyítványokkal. (Jeljeze a betegség nemét.)

A Széchenyi főnevelőintézetben kedvezményes helyekre, szegénysorsu, kifogástalan viseletű és jeles előmeneteli középiskolai növendékek felvételnek. Pályázók küldjék be kérvényüket utolsó iskolai és vagyontalánsági bizonyítványukkal az intézet igazgatóságához Budapest, V., Személynök-utca 7., I. em.

Feltűnő haladást mutat az utóbbi időben a cipőszakma, úgyannyira, hogy igazán bámulatba ejti az embert, ha megtekinti Zsuffa utóda, Füredi Ádám Egyetem-utca 3. szám alatti cipőüzletének kirakatait, hogy milyen elsőrendű, messés kivitelű cipők vannak kiállítva. Bámulatos olcsó, 16.50 és 20.50 korona egységes szabott árak mellett.

Jó barátai és rokonai örömmel veszik tudomásul, hogy ön is bersonozza cipőit. Az új Berson gummisarok utolérhetetlen.

Budapest elragadóan szép környékére, a történelmi emlékekben bővelkedő Visegrádra és környékére, továbbá a természeti szépségekben gazdag Al-Dunára, a világhírű Kazánszoros-Vaskapu (Áda-Kaleh sziget) tájékára, Európának a legnagyobb, legfenségesebb víziútjára (s ezzel kapcsolatban Herkulesfürdőre) kellemes kirándulások tehetők a Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság személygépjárműjein. A budapesti visegrád-dömösi vonalon naponként több gőzös közlekedik (június 16-tól szeptember 15-ig naponta négy járat). E gőzösök a pesti oldalon az Eötvös-téri s a budai oldalon a Pálffy-téri kikötőből indulnak. Menettérte így árá Budapestről Visegrádra, Nagymarosra, Gizellatelepfürdőre, vagy Dömösre és vissza az I. osztályban 2 korona. A főváros közelében nyaralók előnyére mérsékelt áru jegyfüzetek adatként ki. A zimonyi-orsovai vonalon (Kazánszoros-Vaskapu) a gőzösök hetenként háromszor és pedig lefelé minden vasárnap, kedd és pénteken, felfelé minden hétfő, csütörtök és szombaton közlekednek. Az utazás Zimonyig, Bázisig, vagy Orsováig előtte való napon vasutal történi. Zimonyban és Orsován a hajóutazás előtti este már hajóba lehet szállani és az éjszakát ott tölteni. Ezen aldunai utazásra kombinált, a vasútra és hajóra 30 napig érvényes, mérsékelt menetérti jegyek szolgáltatnak ki Budapest keleti és nyugati pályaudvarokon, továbbá a budapesti utazási és menetjegyirodáknak. Az Al-Dunán modern természetgőzösök közlekednek, előzetesen is lefoglalható, külön-kabinokkal, női termekkel, hálótermekkel (egyesek fürdőszobával is), villamos világítással, kitűnő hajóvendéglővel stb. Képekkel illusztrált menetrendkönyvecskék a Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság igazgatóságától díjmentesen kaphatók.

CZIPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50.
Zsuffa utóda FÜREDI ÁDÁM Budapest
IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)
Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon 94-07.